

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

Postoje odborné a laické veřejnosti k domácímu násilí
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí práce

Autor práce

Datum odevzdání práce:

JUDr. Vladimíra Hájková

Jesika Veseláková

17. 8. 2009

Abstrakt

Tato bakalářská práce se teoreticky i prakticky zabývá postoji odborné a laické veřejnosti k domácímu násilí. Násilí v nejrůznějších formách je v chování lidstva zakořeněné od nepaměti, podle mého názoru je tedy utopické očekávat, že se je podaří eliminovat či alespoň utlumit už v zárodku. Co však manipulovatelné je, jsou právě postoje společnosti k násilí a jeho původcům. Od postoje státu, odborné a laické veřejnosti k této problematice se následně odvíjí i přístup oběti k agresorovi.

Teoretická část je zaměřena na vymezení pojmu **domácí násilí** a na jeho specifické znaky a formy. S rozdílným náhledem společnosti na muže, ženy a děti seznamují čtenáře ve stručném historickém exkurzu. Tato práce dále shrnuje charakteristiku oběti a pachatele domácího násilí a stručně informuje o vývoji a současném legislativním stavu v České republice. Závěrečné kapitoly této části jsou věnovány definici, složkám a měření postojů. Cílem této bakalářské práce bylo zmapování reálného stavu postojů k problematice domácího násilí u odborné veřejnosti a také o povědomí laické veřejnosti o aspektech domácího násilí.

Před počátkem výzkumu jsem si stanovila dvě hypotézy pro laickou veřejnost a dvě hypotézy pro odbornou veřejnost. První hypotéza potvrzuje, že laická veřejnost nemá dostatečné povědomí o domácím násilí, ani o možnostech pomoci poskytované obětem. Druhá hypotéza potvrzuje, že laická veřejnost vnímá domácí násilí jako negativní jev ve společnosti a je ochotna se angažovat při jeho detekci. Fakt, že laická veřejnost nedokáže domácí násilí rozlišit od „tvrdších rozepří“, jak vyplývá z první hypotézy, vnímám jako největší překážku v detekci tohoto trestného činu laickou veřejností. Třetí hypotéza potvrzuje, že více než 70% respondentů z řad odborné veřejnosti považuje domácí násilí za problém celé společnosti. Čtvrtá hypotéza, tvrdící, že převážná většina respondentů z řad odborné veřejnosti považuje platnou právní úpravu za dostačující, byla vyvrácena. K šetření byla zvolena kvantitativní metoda. Data byla od dvou populačních souborů získávána pomocí dvou typů anonymních dotazníků. Soubor laické veřejnosti tvořilo 208 respondentů. Výzkumný soubor odborné veřejnosti tvořilo 53 dotazovaných. Soubory mezi sebou nebyly porovnávány.

Cíl práce byl splněn. Přínos své práce spatřuji v tom, že jsem poukázala na problematické oblasti v povědomí a v postojích společnosti a naznačila možná řešení problematiky i východiska z této oblasti do budoucna. Výsledky práce by mohly být použity jako zpětná vazba pro odbornou a zainteresovanou veřejnost.

Abstract

This Bachelor's thesis deals, both theoretically and practically, with the attitudes of the professional and non-professional public to domestic violence. Violence in its various forms has been deep-rooted in human behaviour from time immemorial, and, in my opinion, it is unrealistic to think that it may be eliminated or at least suppressed at its beginning. What may be dealt with, however, are attitudes of society towards violence and its originators. The victim's attitude is derived from the attitude of the state and the professional and non-professional public to this matter.

The theoretical part focuses on defining the term of **domestic violence** and its specific aspects and forms. The readers become acquainted with society's different views of men, women and children in a brief historical discourse. This thesis also sums up the characteristics of the victim and the culprit of domestic violence, and it briefly informs about the development and the present legislative state in the Czech Republic. The final chapters of this part deal with the definition, components and measuring of attitudes. The objective of the thesis was surveying the real situation of the professional and non-professional public's attitudes.

Before I started my research, I set up two hypotheses for each of the groups questioned. The first hypothesis confirms that the non-professional public is not sufficiently aware of domestic violence and possibilities of help provided to victims. The second hypothesis confirms that the non-professional public perceives domestic violence as a negative phenomenon in society, and are ready to participate in its detection. I consider the fact that the non-professional public are not able to distinguish domestic violence from "hard disputes", as results from the first hypothesis, as the most serious obstacle in the way non-professional public detect this criminal offence. The third hypothesis confirms that more than 70 per cent of the respondents from among the professional public consider domestic violence as a problem concerning the entire society. The fourth hypothesis confirming that the prevailing majority of the respondents from among the professional public regard the currently valid legal state as sufficient, was refuted. To conduct the survey I used the quantitative method. The data were obtained from two sets of population by means of two types of anonymous

questionnaires. The set of respondents of the non-professional public numbered 208. The research set of the professional public consisted of 53 respondents. The sets were not compared with each other.

The objective of the thesis was fulfilled. I view the main contribution of my thesis in pointing at problematic spheres in the society's awareness and attitudes, and I suggested possible solutions of the problem as well as starting points from this sphere in the future. The results of my thesis could be used as a feedback for the professional and interested public.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Postoje odborné a laické veřejnosti k domácímu násilí vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích

Datum

Jesika Veseláková

Poděkování

Děkuji vedoucí práce, **JUDr. Vladimíře Hájkové**, za cenné odborné rady, připomínky, ochotu a vstřícnost při konzultacích. Dále děkuji metodologovi Mgr. Aleši Novotnému, policistkám Mgr. Petře Adamové a Bc. Kamile Štěchové. Za podporu při studiu patří velký dík i mé rodině.

OBSAH:

Úvod	10
1 SOUČASNÝ STAV	12
1.1 Historický exkurz dané problematiky	12
<i>1.1.1 Římské období</i>	<i>12</i>
<i>1.1.2 Křesťanství – středověk</i>	<i>13</i>
<i>1.1.3 Počátky industrializace</i>	<i>15</i>
<i>1.1.4 Domácí násilí jako problém</i>	<i>16</i>
1.2 Základní práva a svobody	17
<i>1.2.1 Vývoj právní úpravy domácího násilí v České republice</i>	<i>17</i>
<i>1.2.2 Obecně o nedostatcích při řešení případů domácího násilí</i>	<i>19</i>
<i>1.2.3 Stalking</i>	<i>20</i>
1.3. Domáci (rodinné) – násilí vymezení pojmu	21
<i>1.3.1 Specifické znaky domácího násilí</i>	<i>22</i>
<i>1.3.2 Formy domácího násilí</i>	<i>22</i>
<i>1.3.3 Osoby ohrožené domácím násilím</i>	<i>23</i>
1.4 Oběti domácího násilí	24
<i>1.4.1 Skupiny obětí domácího násilí a specifika latence</i>	<i>24</i>
<i>1.4.2 Primární a sekundární viktimizace</i>	<i>27</i>
1.5 Charakteristika pachatele domácího násilí	28
1.6 Příčiny latence domácího násilí	29
1.7 Sociálně patologické jevy s domácím násilím související (následky DN)	30
1.8 Definice a složky postoje	30
<i>1.8.1 Zvláštní druhy postojů k domácímu násilí</i>	<i>31</i>
<i>1.8.2 Reakce společnosti na domácí násilí</i>	<i>32</i>
<i>1.8.3 Utváření postojů člověka</i>	<i>33</i>
<i>1.8.4 Změny postoje člověka</i>	<i>33</i>
<i>1.8.5 Vývoj postojů společnosti k domácímu násilí</i>	<i>34</i>
<i>1.8.6 Průzkum postojů veřejnosti k domácímu násilí v ČR agenturou STEM</i>	<i>35</i>
2 CÍLE PRÁCE A HYPOTÉZY	37
2.1 Cíl práce	37
<i>2.1.1 Dílčí cíle</i>	<i>37</i>
2.2 Hypotézy	37
3 METODIKA	38
3.1 Použité metody a techniky sběru dat	38

3.2 Charakteristika souborů	39
3.2.1 <i>Laická veřejnost</i>	39
3.2.2 <i>Odborná veřejnost</i>	39
3.3 Pracovní hypotézy	40
4 VÝSLEDKY	43
4.1 Výsledky dotazníkového šetření aplikovaného na laické veřejnosti	43
4.2 Výsledky dotazníkového šetření aplikovaného na odborné veřejnosti	57
4.3 Shrnutí odpovědí na pracovní hypotézy	63
5 DISKUSE	65
5.1 Laická veřejnost	65
5.2 Odborná veřejnost	68
6 ZÁVĚR	72
7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	74
8 KLÍČOVÁ SLOVA	80
9 PŘÍLOHY	81

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá postoji odborné a laické veřejnosti k domácímu násilí. Násilí mezi osobami sdílejícími společné obydlí není v lidské společnosti novým jevem. Důvodem, proč se toto téma stalo aktuálním až na přelomu 20.- 21. století, jsou měnící se postoje společnosti k němu. Ke změnám naší západní civilizace docházelo i v oblasti vnímání rolí členů rodiny. Česká republika patří k zemím Evropské unie, které problém domácího násilí pojmenovaly zákonem. Podstatné je, že dle nejnovější literatury je prostřednictvím právních institutů ochrana práv osoby ohrožené domácím násilím v České republice možná. (36)

Přesto mnoho případů domácího násilí zůstává latentních. Oběti tohoto specifického trestného činu žádají o pomoc až v době, kdy jim chybí sebevědomí, důstojnost a schopnost myslet beze strachu. I přes to, že okolí oběti o týrání mnohdy ví, zůstává netečné. Od postoje veřejnosti k této problematice se odvíjí i přístup oběti k agresorovi. Bude-li společnost tolerovat domácí násilí či jej nebude schopna potírat, bude se oběť o to více bát oznámení a útoky se mohou stát nebezpečnějšími. V současné době hospodářské a ekonomické krize, která má vliv zejména na zabezpečení rodiny (ztráta zaměstnání, sklon k alkoholizmu, rychle rostoucí náklady na zajištění základních potřeb rodiny, apod.), jsou opatření vedoucí k řešení problematiky domácího násilí více než žádoucí. Na rodinu působí negativní podněty, které mohou být dle Buskotteové (2008) příčinou a spouštěčem domácího násilí. (3)

Cílem této bakalářské práce je zmapování reálného stavu postojů k problematice domácího násilí u odborné veřejnosti a povědomí laické veřejnosti o aspektech domácího násilí.

Můj vlastní postoj k domácímu násilí v době výběru tématu bakalářské práce spočíval v předsudcích, jakým dle názoru mnoha odborníků podléhá i většinová společnost. S pojmem domácí násilí jsem se setkávala v literatuře, ve filmech, občas také v „šeptandě“ o tom či onom člověku z mého okolí. Zajímalo mne, zda můj divácký, nezúčastněný postoj koresponduje s postojem veřejnosti. Tento zájem byl důvodem pro volbu tématu mé bakalářské práce.

Přínos své práce spatřuji v tom, že na základě splnění cílů výzkumu poukáži na problematické oblasti v povědomí a v postojích společnosti, na základě kterých bude možné naznačit možná řešení problematiky i východiska z této oblasti do budoucna. Výsledky práce by mohly být použity jako zpětná vazba pro odbornou a zainteresovanou veřejnost.

1 Současný stav

„K triumfu zla postačí, když slušní lidé nebudou dělat nic.“ Edmund Burke

1.1 Historický exkurz dané problematiky

K domácímu násilí docházelo pravděpodobně ve všech dobách. Společnost přiznávala mužům dominantní roli. Pravomoc rozhodování v manželských otázkách příslušela velmi dlouhou dobu pouze církevním soudům. Ve sporech, které se odehrávaly „za zavřenými dveřmi“ rozhodovalo jednoduše právo silnějšího. Dle kanonického práva byly ženy podřízeny svému otci, manželovi nebo jinému mužskému příbuznému. (39)

1.1.1 Římské období

Podle římského chápání byla žena člověkem lehkomyšlným (*levitas animi*), tudíž od nejstarších dob až do samého zániku Říma byla způsobilost žen k právům zkracována. Ženy nesměly vést správu svých vlastních záležitostí, účastnit se života politického a vykonávat veřejné funkce; dokonce jejich práva majetková a rodinná byla okleštěna/omezena. (18)

Římská rodina byla chápána jako jednota rodinných příslušníků i rodinného majetku. V čele této jednoty stál otec (*pater familias*), který nad lidmi i majetkem měl a vykonával prakticky neomezenou moc. Ostatní členové rodiny, typicky tedy manželka a děti, byli lidé sice svobodní, na otci rodiny však tak závislí a tak mu podřízení, že římscí právníci k jejich charakteristice užívali srovnání s otroky. (18)

Na manželství bylo nazíráno jako na svazek, uzavíraný v zájmu muže. Manželství mělo zabezpečit trvání jeho rodu. „*Affectio maritalis*“ byla vůle muže vzít si ženu a mít ji jako manželku a matku legitimních dětí; ztratil-li manžel tuto vůli, manželství končilo. (18)

Žena se uzavřením manželství vymanila z moci otcovské a podřídila se rodinné moci manžela. Na manžela přecházel všechen majetek, který žena do manželství přinesla. (18)

K charakteristice nejstaršího typu římského manželství se užívalo názvu „matrimonium cum in manum conventione“ (manželství s manželskou mocí nad ženou). Termín „manus“ (ruka, pěst jako symbol manželské moci) se objevuje ještě v době klasické, definitivně zmizel až za Justiniána (6. století). (18)

Moc manžela nad ženou byla široká, na ženu se však v denním právním životě bralo vždy více ohledů než na děti. Muž mohl s manželkou volně nakládat a mohl ji trestat, jako nejbližší soudce ženy měl však morální povinnost poradit se nejen s lidmi z vlastní rodiny, ale i s rodinou ženy, protože jinak mu za příliš tvrdý postup hrozila cenzorská důtka (nota censora). Těžká provinění ženy bývala nejčastěji stíhána jejím zapuzením, eventuálně ztrátou části věna. (18)

V případě, že otec ani manžel nebyl (smrt otce, kterému byla přímo podřízena, anebo zánik manželství rozvodem či smrtí manžela) a žena se nevrátila do své bývalé rodiny, stanovil *Zákon dvanácti desek* (5. století př. n. l.) povinnost určit ženě poručníka (tutora), který měl jednání ženy kontrolovat a dbát na to, aby si svou lehkomyšlností nezpůsobila újmu na své pověsti. Žena si od poručníka musela nechat schválit každé závažnější právní jednání, nebo jej musela podstoupit za poručnickovy přítomnosti. (18)

V císařské době (3. století) poručenství nad ženami začalo pozvolna upadat, což souviselo s postupným rozkladem římské patriarchální rodiny a s uvolňováním hospodářského postavení ženy. Z poručenství nad ženami se poté udržovaly jen některé dílčí formy, v denním životě však ženy vystupovaly se značnou samostatností. S bagatelizací poručenství nad ženami začal již Gaius (2. století) ve své *Učebnici práva*, v justiniánském právu (6. století) pak toto zcela zmizelo. (18)

1.1.2 *Křesťanství – středověk*

Z Nového zákona, konkrétně z Pavlova *Listu Efezským*:

„V poddanosti Kristu se podřizujte jedni druhým: ženy svým mužům jako Pánu, protože muž je hlavou ženy, jako Kristus je hlavou církve, těla, které spasil. Ale jako církev je podřízena Kristu, tak ženy mají být ve všem podřízeny svým mužům. Muži, milujte své ženy, jako si Kristus zamiloval církev a sám se za ni obětoval, aby ji posvětil a očistil křtem vody a slovem; tak si on sám připravil církev slavnou, bez

poskvrny, vrásky a čehokoli podobného, aby byla svatá a bezúhonná. Proto i muži mají milovat své ženy jako své vlastní tělo. Kdo miluje svou ženu, miluje sebe. Nikdo přece nemá v nenávisti své tělo, ale živí je a stará se o ně. Tak i Kristus pečuje o církev; vždyť jsme údy jeho těla. Proto opustí muž otce i matku a připojí se ke své manželce, a budou ti dva jedno tělo. Je to velké tajemství, které vztahují na Krista a na církev. A tak i každý z vás bez výjimky ať miluje svou ženu jako sebe sama a žena ať má před mužem úctu.“ (1)

Středověké církevní pojetí spatřovalo ženu v zásadě mezi dvěma póly: na jedné straně stála Eva, pramatka hříchu, na straně druhé Maria, matka Boží. Již od antiky se v medicínských, teologických, didaktických a moralistních pojednáních ustavoval obsáhlý soubor norem, který se pokoušel z pohledu mužů popsat a reglementovat chování žen. Učenecké zaujetí a morální úzkoprsost se spojovaly v představě, že ženské tělo, nemůže-li zůstat cudné, smí sloužit výlučně plození. (1)

Církev spatřovala nejsvětější účel křesťanského manželství v bohatém požehnání dětmi, což byl požadavek, kterému se měla podříditi sexualita a uzavření manželství. Manželský svazek byl jedním z ústředních cílů středověké křesťanské společnosti a také jednou ze sedmi svátostí. Provdáním naplňovaly dcery politické, mocenské a ekonomické záměry svých otců a příbuzných, aniž by mohly pomýšlet na svůj osobní život. Stejně jako v právu římském přecházela dívka z poručnictví otce do moci manžela, pro něhož měla být zárukou rodové kontinuity a přivádět na svět dědice trůnu, rodových držav či pokračovatele podnikání. (27)

V manželství samotném byly role muže a ženy přísně odděleny. Teoretici přitom vycházeli z pojetí výše zmiňovaného apoštola Pavla. Jindy se snažili podřízenost ženy zdůvodnit biologicky, a sice silnější mužskou přirozeností. Pokud by žena vládla muži, byl by řád domácnosti (regimen domesticum) postaven na hlavu! Muž byl vnímán jako „mistr žen a jejich vládce“. Nejinak tomu bylo i v Čechách a na Moravě. Z dochovaných pramenů je známo, že se před pražskou konzistoř, jakožto odvolací

a rozhodčí církevní instanci, dostávaly od konce 14. století opakovaně případy násilí mužů na ženách. Pokud měli muži vysvětlit zacházení se svými manželkami, uváděli jako důvod jejich domnělé či skutečné cizoložství a hájili se tím, že neexistuje zákon, který by zakazoval trestat manželku. V případě manželčina cizoložství hrozil dle ustanovení městských práv trest smrti. To však nebylo pravděpodobně tak důsledně dodržováno. Ale vždy bylo, jak zmiňuje Thomas Krzenek, respektováno právo muže potrestat svou domněle či skutečně nevěrnou ženu tak, jak uznal za vhodné. Dle zákonných norem mohl muž v té době vychovávat ženu bitím. (27)

Podle českého práva mělo být každé ženě už před vstupem do manželství jasné, že bude „vězněm svého muže.“ Toho času o tom veřejnost přesvědčoval i děkan Karlovy univerzity Viktorin Kornel ze Všehrd, (15. století) když tvrdil: „Poněvadž každá jest nesvobodna, dokud muže má, jest vězněm muže svého.“ (27)

Tradiční pohled na ženu a její postavení v rodině a společnosti nedoznal ani na prahu raného novověku v mužských intelektuálních kruzích žádné změny. Humanističtí vzdělanci byli pobouřeni, že se urozená paní Marta jako žena dopustila takové šílenosti, jako byla obhajoba Jednoty bratrské. (27)

1.1.3 Počátky industrializace

K obratu v zákonodárství spravujícím poměry mezi mužem a ženou dochází ve druhé polovině 18. století. V roce 1783 byl Josefem II. na území Rakousko-Uherska vydán manželský patent, který prosadil v této oblasti nezávislost státu na církvi a prohlásil v duchu kanonického práva manželství za smlouvu. Zásady tohoto patentu převzal Josefinský občanský zákoník, který známe v českém překladu z roku 1812 pod názvem *Kniha všeobecných zákonů městských*. (12)

Z hlediska práv a povinností muže a ženy jsou zajímavé následující paragrafy:

- „§ 90 : „Především mají obě strany stejný závazek k manželské povinnosti, věrnosti a slušnému s sebou nakládání.
- § 91 : Muž jest hlava rodiny. V té povaze přísluší jemu obzvláště právo hospodářství řídit; však v jeho povinnost jest manželku dle

své možnosti vyživením slušným opatření a jí ve všech případech zastupovati.

- § 92 : Manželka nabývá jména mužova a užívá práv stavu jeho. Jest zavázána muži v obydlí jeho následovati, v hospodářství a vydělávání dle možnosti jemu pomáhati, a jak dalece pořádek domácí žádá, nařízení od něho ustanovená nejen sama vyplniti, ale i se přičiniti, aby se vyplnila.“ (19)

Následovalo postupné zavedení civilních sňatků téměř všemi kulturními státy západního světa. Manželství již ošetřoval občanský zákoník. Stát zavedl rozlučitelnost manželství. Jus castigandi, tj. právo trestat manželku (stejně také služebné), začaly občanské zákoníky s nástupem vyspělejší civilizace pokládat za špatné nakládání a bití ženy za důvod k rozvodu. (26)

1.1.4 Domácí násilí jako problém

K uvedení tématu domácího násilí do veřejného diskurzu došlo až na počátku sedmdesátých let 20. století zásluhou ženských emancipačních hnutí a prvních výzkumů, potvrzujících značný výskyt tohoto jevu ve společnosti. (2) V roce 1993 OSN publikovala *Strategii boje proti domácímu násilí*, jež je podkladem k odborným diskuzím o tom, zda je nutné označit domácí násilí jako trestný čin. Důvody proti kriminalizaci domácího násilí jsou zaměřeny spíše na nedostatky trestního práva obecně, než na nevhodnost sankce pachatelům násilného jednání. Dle Voňkové a Spoustové (2008): „...dává současná restorativní trestní politika alternativních trestů a odklonů již v průběhu trestního řízení široké možnosti pro uplatnění terapeutických antiagresivních programů, které mají minimální dopad na chod rodiny, za předpokladu, že má oběť i pachatel zájem rodinu zachovat. Ženy jako oběti chtějí v první řadě život bez násilí, nikoliv trest pro pachatele. Zahraniční zkušenosti svědčí o tom, že efektivnost redukčních programů pro násilné partnery je spíše zaručena v rámci alternativního trestu a probačního dohledu než na dobrovolné bázi. Za zásadní argumenty pro kriminalizaci domácího násilí je nutno považovat fakt, že proces

zahájení trestního stíhání, vznesení obvinění, žaloby a nakonec usvědčení a potrestání pachatele prokazuje že společnost:

1. jednání pachatele odsuzuje,
2. považuje trestný čin odehrávající se mezi osobami blízkými za stejně trestný jako ten, ke kterému došlo mezi osobami cizími,
3. že má oběť nárok na ochranu garantovanou státem,
4. že trestní řízení může zabránit recidivě násilného jednání.“ (36)

1.2 Základní práva a svobody

Povinností každého státu je ochrana života, zdraví, lidské důstojnosti všem občanům bez rozdílu pohlaví, věku či společenského postavení, a bez ohledu na to, mezi kým k takovému jednání dochází. (36)

Základní lidská práva a svobody jsou zakotveny nejen v Listině základních práv a svobod, ale také v ústavním zákoně č. 1/1993 Sb., Ústava ČR. (35)

Nejdůležitějším lidským právem v oblasti domácího násilí je právo na ochranu tělesné integrity, které můžeme najít v článku 5 *Evropské Úmluvy o lidských právech* a v *Mezinárodním paktu o občanských a politických právech* jako právo na osobní bezpečnost a svobodu. S těmito právy souvisí pojem „ponižující zacházení“, který evropská komise pro lidská práva definovala jako „špatné zacházení, které má u oběti vzbudit pocit strachu, úzkosti a podřazenosti, a které je schopné pokořit ji, ponížít a případně zlomit její fyzický nebo morální odpor.“ Evropský soud pro lidská práva stejný pojem vyjádřil jako „zacházení, jež hrubým způsobem pokořuje jednotlivce před jinými osobami, nebo ho nutí jednat proti své vůli nebo proti svému svědomí.“ (35)

Listina základních práv a svobod zaručuje lidem dle článku 10, prvního odstavce právo na zachování důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti a právo na ochranu jména. Druhý odstavec vypovídá o právu na ochranu před neoprávněným zásahem do soukromí a osobního života. (38)

1.2.1 *Vývoj právní úpravy domácího násilí v České republice*

Za zařazení problematiky domácího násilí do veřejného diskurzu jsou ve všech evropských státech zodpovědné ženské nevládní organizace. Pro kriminalizaci, prevenci a osvětu je však nejpodstatnější odsuzující pozice státu. (36)

Česká právní úprava se v oblasti nabízených prostředků a možností ochrany před domácím násilím jevila jako zcela neúčinná. Trestní zákon ve své zvláštní části skutkovou podstatu domácího násilí neobsahoval. Problematika domácího násilí byla podle českého právního řádu postižitelná až v jeho rozvinutém stádiu, to znamená až tehdy, kdy bylo oběti ublíženo natolik, že se takové jednání považovalo za trestný čin. (25) Orgány činné v trestním řízení postupovaly jako v jiných případech násilí. Domácí násilí nebylo vnímáno jako specifický fenomén, který funguje jinak než mezi osobami cizími. (6)

Novela trestního zákona č. 91/2004 Sb. ze dne 29. ledna 2004 již skutkovou podstatu domácího násilí obsahovala. Jednání, která naplňovala znaky domácího násilí, tak již nemusela být postižitelná podle různých skutkových podstat v závislosti na způsobené újmě (ublížení na zdraví, násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci, omezování osobní svobody, vydírání apod.), ale postihovala se podle nové skutkové podstaty „**týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě**“ dle § 215a trestního zákona, s účinností od 1.června 2004. (25) Zkratkovitě a nepřesně se označuje jako skutková podstata postihující **domácí násilí**. (17) Tato úprava reagovala na již spáchané násilí, které v rámci zákonné represe pachatele postihovalo, nicméně ohrožené osobě nenabízelo žádný konkrétní způsob účinné ochrany či odborné pomoci směrem do budoucna. Jakýkoli preventivní účinek byl omezen na pouhou hrozbu uložení trestní sankce. Problematika domácího násilí tedy nebyla konstruktivně řešena v celé její složitosti a citlivosti. (25)

Dne 1. ledna 2007 se Česká republika se připojila k zemím Evropské unie, jejichž zákonodárství vytváří komplexní legislativní rámec pro prevenci a kvalifikovanou pomoc obětem domácího násilí. (36) Účinnosti nabyl zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany rodiny před domácím

násilím. Podstatou tohoto zákona je možnost zásahu státu do vztahu dvou osob, a to v jejich společném bytě či domě, pokud je jedna osoba druhou osobou ohrožena. (32)

„Návrh zákona byl zpracován expertní skupinou vytvořenou při Alianci proti domácímu násilí, ve které byli zastoupeni právníci a členové představenstva občanského sdružení Bílý kruh bezpečí. Z legislativního hlediska jde o složenou novelu, a to:

1. zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky,
2. zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu,
3. zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona.“

Ve stejné době nabyl účinnosti zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, který ošetřuje sociální pomoc osobám ohroženým domácím násilím v intervenčních centrech. (Voňková, Spoustová 2008). (36) Jak se uvádí v *Metodickém rámci interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí* (dále jen Metodický rámec), i přesto, že se termínu „domácí násilí“ užívá pouze v důvodové zprávě, bylo zákonem pojmenováno a kromě oběti bylo jeho řešení částečně přesunuto i na další subjekty:

- a. Policie České republiky, orgány sociálně právní ochrany dětí, intervenční centra
- b. subjekty regionální a místní samosprávy (obecní policie, sociální odbory, zdravotnická zařízení, azylová zařízení, krizové linky, centra a jiné poradny pro pomoc rodinám)
- c. justiční orgány (soudy, probační a mediační služba) a státní zdravotnická zařízení
- d. soukromé subjekty a nestátní organizace (psychologové, lékaři, azylové domy, specializované poradny apod.) (30)

1.2.2 Obecně o nedostacích při řešení případů domácího násilí

Domácí násilí nelze pojmut jen trestněprávně, ale vždy v širších souvislostech nad rámec trestního práva. (13) Jak zmiňují Voňková a Spoustová (2008) jedná se o „specifický vztahový a mocenský problém, který vyžaduje specifická řešení nejen cestou práva trestního a správního ale také práva soukromého.“ (36)

Z výše uvedeného zdroje cituji: „I přes pozitivní změny je Česká republika zemí, ve které je právní úprava nejednotná, roztržitá do více různých zákonů. Nedostatečně je v současné době hodnoceno také uchopení fenoménu domácího násilí v soudní praxi. V mnoha případech se projevuje nedostatečné povědomí soudců o specifikách tohoto trestného činu. Legislativní rámec nezaručuje kvalitní aplikační praxi práva a vynesené rozhodnutí soudu nezaručuje jeho vykonatelnost. V justiční praxi také chybí programy pro agresivní a násilné osoby, přestože teoretická východiska a metody výcviku klinických psychologů pro tuto oblast byly zpracovány již v roce 2007. Další překážkou je pro oběti a jejich děti ekonomická nedostupnost kvalifikované právní pomoci, která brání v prosazení oprávněných nároků. Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních práv a svobod zahrnuje v čl. 6 zásadu „na rovnost zbraní“ u soudu. V českém soudnictví je právo na bezplatnou právní pomoc nedostatečně respektováno. (36)

Dle Voňkové a Spoustové dosud nebylo dosaženo optimálního stavu v ochraně ohrožených osob. (36)

1.2.3 *Stalking*

Jak uvádí Čírtková (2008) „Motivace k pronásledování bývalého partnera vychází z dřívějšího vztahu, k němuž se pronásledovatel stále upíná.“ (5) Hoffmann a Kükenová (2006) rozlišují dvě varianty pronásledování bývalým partnerem a to defenzivní a ofenzivní. Liší se od sebe vazbou na domácí násilí a psychologickou podstatou. (5)

Defenzivnímu stalkingu fyzické násilí nepředchází. Jeho motivem je úporná snaha o obnovu vztahu, která se demonstruje vyhledáváním kontaktu s bývalým partnerem a umanutými pokusy o usmiřování. Typické je, že pronásledovatel střídá vyznání lásky s výhružkami. (9)

Ofenzivní stalking je pokračováním domácího násilí a je motivován snahou o obnovení moci a kontroly nad obětí. (5)

Dle Vesecké tzv. čistý stalking ve smyslu opakovaného obtěžování oběti nevyžádanou pozorností není dle současné právní úpravy trestný. Je-li toto

pronásledování spojeno s dalšími nežádoucími projevy, mohou být trestné pouze jednotlivé činnosti, které jsou s ním často úzce spojeny. Např.: dojde-li k naplnění skutkové podstaty trestného činu omezování osobní svobody dle § 231 trestního zákona, nebo trestného činu porušování domovní svobody dle § 238 trestního zákona, či trestného činu vydírání dle § 235 trestního zákona, apod. Od 1. ledna 2010 bude stalking trestný. (9)

1.3 Domáci (rodinné) násilí – vymezení pojmu

Rada Evropy v roce 1985 vytvořila definici domácího násilí: „Násilné chování v rodině zahrnuje jakýkoliv čin nebo opomenutí spáchané v rámci rodiny některým z jejích členů, které podkopávají život, tělesnou nebo duševní integritu, nebo svobodu jiného člena stejné rodiny, nebo vážně poškozují rozvoj jeho osobnosti.“ Tuto definici považují Voňková a Spoustová (2008) za definici domácího násilí v širším slova smyslu. V užším slova smyslu pak označují intimní nebo partnerské násilí, které definují jako „jakýkoliv výskyt ohrožujícího chování, násilí nebo zneužití psychického, fyzického, sexuálního, ekonomického nebo emocionálního mezi dospělými osobami, které jsou, nebo někdy v minulosti byly intimními partnery nebo členy rodiny, a to bez ohledu na pohlaví.“ (36)

Pojem domácí násilí je české legislativě zmíněn pouze v důvodové zprávě návrhu zákona, kterým se měnily některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Podle této zprávy zní definice takto: „Domácí násilí je označení pro násilné jednání, při kterém dochází k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti, a to v bytě nebo domě společně obývaném násilnou osobou i osobou, proti níž takový útok směřuje. Domácím násilím se rozumí opakované násilné jednání nebo opakované vyhrožování násilným jednáním, v důsledku kterého dochází nebo hrozí, že dojde k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti, mezi osobami, které jsou či byly spolu v intimním, rodinném či jiném obdobném vztahu a žijí ve společně obývaném bytě nebo domě. V rámci domácího násilí lze jednoznačně identifikovat osobu násilnou i osobu ohroženou, proti níž takové útoky nebo výhrůžky útokem směřují.“ (25)

V terminologii mezinárodních právních dokumentů a v odborné literatuře je tedy domácí násilí vymezeno jako:

1. „násilí uvnitř rodinného kruhu
2. domácí násilí
3. násilí na ženách v intimních vztazích“ (22)

Domácí násilí je dle právní teorie násilím kompulzivním. Působí na psychiku oběti s cílem přinutit ji, aby se podrobila nátlaku, kterému oběť velmi obtížně uniká, právě proto, že je prováděn násilím. (36)

1.3.1 Specifické znaky domácího násilí

Pro pomáhající profesionály je mnohdy náročné odlišit domácí násilí od permanentních sporů, hádek a takzvaných italských domácností. (7)

Domácí násilí na rozdíl od násilí obecného má své specifické znaky, které musí být naplněny, aby byl skutek domácím násilím.

1. K útokům agresora dochází opakovaně a týrání oběti je dlouhodobého charakteru.
2. Domácí násilí se vyznačuje eskalací. Zpravidla začíná urážkami a stupňuje se k psychickému snižování důstojnosti. Může dojít i k fyzickým útokům a trestným činům ohrožujícím zdraví a život.
3. Má jasné a nezpochybnitelné rozdělení rolí agresora a oběti. Tyto role se nestřídají.
4. Násilí je neveřejné a probíhá zpravidla v prostředí, jež je stranou společenské kontroly (společný byt nebo dům).
5. K domácímu násilí dochází uvnitř reálného vztahu, kdy pachatel a oběť jsou často citově, sociálně či ekonomicky úzce spojeni. Tímto znakem je tedy vzájemná blízkost a provázanost oběti a pachatele.

Složité, ambivalentní vztah, který se projevuje kolísavou ochotou oběti k potrestání pachatele, až odmítáním. (10, 11)

1.3.2 *Formy domácího násilí*

V České republice je nejčastější formou domácího násilí kombinace psychického a fyzického násilí. Dufková a Zlámal (2005) popisují formy domácího násilí takto:

„Psychické násilí

Ponižování, urážení, znevažování, obviňování, zákazy, zastrašování, vyhrožování, vydírání, hrubé chování, ničení majetku ve vlastnictví oběti, zejména oblíbených věcí apod.

Emocionální násilí

Soustavná kontrola toho, co oběť dělá, s kým se stýká, kam chodí, zesměšňování, prohlašování oběti za blázna, citové vydírání, obviňování v každé situaci, výhrůžky odebráním dětí aj.

Fyzické násilí

Fackování, bití rukama nebo předměty, kopání, škrcení, svazování, ohrožování bodnou či palnou zbraní nebo jinými předměty, odpírání spánku a jídla až po útoky proti životu.

Sexuální násilí

Znásilnění, nucení proti vůli oběti k (až zvráceným) sexuálním praktikám, sexuální napadání, zacházení s blízkou osobou jako se sexuálním objektem.

Sociální násilí

Zákazy kontaktu s přáteli a s rodinou s cílem oběť sociálně izolovat. Jednostranné uplatňování privilegií pachatele rozhodovat ve všech oblastech společného života, využívání dětí nebo jiných osob jako prostředku nátlaku na oběť, znemožňování oběti v sociálním prostředí.

Ekonomické násilí

Omezování přístupu k penězům, neposkytování prostředků na provoz společné domácnosti a na potřeby dětí, absolutní kontrola nad příjmy a výdaji oběti, zatajování ekonomické situace pachatele a rodiny.“ (11)

1.3.3 Osoby ohrožené domácím násilím

Domácí násilí se objevuje mezi osobami **ve vztahu partnerském** (manžel/manželka, druh/družka, mezi partnery, rozvedenými manželi) a **transgeneračním** (rodiče a děti, prarodiče a vnoučata). (7) Existuje-li ve vztahu výrazná asymetrie moci, je v takovém vztahu riziko nějaké formy násilí větší. Vždy je ohrožen člověk, který je (materiálně nebo citově) závislý na jiném člověku. (15)

1.4 Oběti domácího násilí

„Zažít domácí násilí je extrémně traumatizující zkušenost, jejíž následky si ohrožená osoba mnohdy nese celý život – fyzické i psychické. Dostat se z tak nerovného a děsivého vztahu je náročné pro každého člověka.“ (10) Na rozdíl od většiny kriminálních jevů máme mnohem více informací o obětech než o pachatelích domácího násilí. (21)

1.4.1 Skupiny obětí domácího násilí a specifika latence

Děti

Je-li obětí či svědkem domácího násilí dítě, jeho situace je těžší než u dospělého člověka. To vyplývá z přirozené závislosti na rodičích, větší zranitelnosti a velmi omezenými možnostmi, jak vzniklou situaci řešit. U těchto dětí mohou vznikat různé vývojové poruchy, šokové reakce a snahy o únik z této situace, jež mohou vést k sebevražedným myšlenkám, k pokusům a dokonce dokonaným sebevraždám. Dítě nerozumí tomu, co se doma děje, cítí bezradnost a opuštěnost. Stejně jako dospělý má dítě potřebu přebírat odpovědnost nebo vinu za danou situaci na sebe a hledat řešení. Není v silách dítěte, aby vyřešilo problém za dospělého. (28)

Senioři

Dnešní typická rodina se skládá z prarodičů, rodičů a dětí. Prarodiče většinou žijí odděleně, a proto rodiče předpokládají samostatnost a loajalitu ze strany seniorů. Truhlářová (2005) uvádí dva významné aspekty vzniku domácího násilí páchaného na seniorech. První problém nastává v okamžiku, kdy prarodiče nejsou schopni být

samostatní a přecházejí do role těch, o které je nutné se starat. Druhým problémem mohou být patologické jevy vyskytující se v rodině. Senioři se pak stávají nejsnazší obětí. (31)

Truhlářová dále uvádí: „V dnešní době začíná vyvstávat další fenomén související s novým životním stylem, plně spjatým multimedialitou a teletopií. Mění se vnímání reality a času. Vše se začíná přesouvat do úrovně kyberprostoru, což má za následek odosobnění komunikované informace od reálného sociálního pozadí a zdroje. Tím se vlastně boří tradiční modely vztahů v rámci společnosti. Tímto fenoménem jsou nejvíce postiženi senioři. Ve společnosti orientované na výkon, který je prováděn v jiné realitě času, prostoru a vztahových diferencích, jsou staří lidé velmi často konfrontováni s pocitem dezorientace končícími až sociálním vyloučením. S tím souvisí i patologické jevy, které tato situace s sebou přináší.“ (31)

Uvádí se, že návrat dospělých dětí k rodičům je často spojen s nespokojeností těchto dětí ve svém osobním životě, následkem čehož se v nich vůči rodičům rodí agrese. (10)

Ženy

Sklony k násilí nemusí žena zpočátku poznat. Partner může být laskavý, pozorný a trpělivý. Odlišně začne jednat až v zátěžových životních situacích. Takovou situací může být narození dítěte, nedostatek peněz, ztráta zaměstnání, změna prostředí, případně kombinace předchozích situací. Když se násilnictví projeví, oběť má často pocit, že jí chybí síly k tomu, aby soužití s násilně se chovající osobou ukončila. (21)

Jak již bylo zmíněno, agresor může použít taktiku izolace. Je-li oběť pod neustálým časovým dohledem, má každé její minutové opoždění za následek výčitky. Výsledkem je, že je oběť jen zřídka ochotna zastavit se s kýmkoliv na „kus řeči“. Okolí ji pak může vnímat jako nespolečenskou osobu a přestane se snažit o spřátelení. Oběti nakonec zbývá jen velmi málo přátel, se kterými by své problémy mohla řešit. (4)

Taktika zavražďování je rovněž často zjevná pouze pro agresora a oběť, i když jsou spolu ve společnosti. Stačí, aby se agresor dotkl opasku a oběť ví, že pokud nezmění své chování, bude mít později za zavřenými dveřmi potíže. Taková gesta společnost málokdy vnímá a měnící se chování oběti mluví pouze v její neprospěch. (4)

Izolace, zastrašování, nátlak, bagatelizace, citové týrání, využívání dětí oběti, zpochybňování duševního zdraví oběti – všechny tyto taktiky slouží k tomu, aby agresora ujistily, že jeho chování je oprávněné a může v něm pokračovat. Na oběť mají projevy násilníka ochromující vliv. Oběť pochybuje o tom, jestli nepřehání nebo si nevymýšlí. Může mít pocit, že je vše její chyba a není tedy důvod zasáhnout proti agresorovi. (4)

Oběť domácího násilí se odnaučí vyjadřovat přímo své pocity, popírá vážnost incidentů. Souhlasí bezvýhradně se vším, co je jí navrhováno a neustále se přizpůsobuje. (7)

Při rozhovoru s obětí se můžeme setkat s naučenou bezmocí. Oběť komentuje navrhovaná opatření tím, že stejně nic nemá cenu a nic se nezmění. Ve svém vyprávění vždy minimalizuje. Důvodem je zpravidla stud za to, co se doma děje, že tomu nedokáže zabránit, že hledá pomoc až ve stadiu rozvinutého násilí, a také za to, že nezvládne uchránit před násilím vlastní děti. (7)

Muži

Z výzkumů vyplývá, že většina obětí domácího násilí jsou ženy. Je však zřejmé, že zneužívání jsou i muži. Problém násilí žen na mužích nebyl příliš řešen, protože výzkumy a praktická opatření prováděla feministická hnutí. (4)

Ve výchově mužů v soudobé společnosti jsou patrné prvky agresivity a disciplíny. Chlapci jsou často vystavováni tlaku, který může ohrozit zdravý vývoj sebevědomí jedince. Genderová socializace podléhá nejrůznějším výhradám např.: „kluci nebrečí.“ Také schopnost komunikovat a mluvit o pocitech není u chlapců podporována jako u dívek, což může v budoucnu působit problém. Jak uvádí Linková (2004), muži jsou důsledkem výchovy zvyklí vnímat ženské vlastnosti často jako ohrožení jejich genderové identity. (2)

Společnost staví muže do mnoha rolí, ne však do role oběti. Postoje společnosti v pohledu na agresora muže a ženu jsou rozdílné. Ženy jsou často hájeny. Právě to je také častým důvodem nedostatečné detekce u skupiny mužských obětí. Jedná se o ponižování a výsměch ze strany státních institucí či jen o obavy, že taková situace nastane. (4)

Tělesně postižené osoby

Zdravotně postižený jedinec se jako oběť domácího násilí potýká se specifickými problémy. (33)

Oběť je na pachatelovi závislá. Může mít obavy, že jakékoliv pokusy o zlepšení její situace povedou k pomstě agresora. Odhalené týrání může vést k umístění do ústavu. Postižená osoba je v takové situaci postavena před náročnou volbu. Často nezná jinou realitu, nevidí tedy možnost zlepšení své situace. Pro mentálně postižené jedince není snadné vyjádřit své pocity, obavy a svá přání. (33)

Existuje mnoho bariér na cestě ku pomoci. Například při poruchách smyslů či omezené pohyblivosti nemá postižený možnost používat telefon či vyjít sám z bytu. Je-li oběť hluchoněmá, je pro ni náročné požádat okolí o pomoc. (33)

1.4.2 Primární a sekundární viktimizace

Vědní oblast zabývající se oběťmi trestných činů se nazývá viktimologie. Viktimologie se zabývá procesem viktimizace. Viktimizace je proces zraňování a poškozování jedince. Primární viktimizace zahrnuje dění spojené bezprostředně s trestným činem, v důsledku čehož vzniká oběti určitá primární újma způsobená pachatelem. K takovému poškození dochází vždy, když se jedinec stane obětí trestného činu. Velmi častá je také sekundární viktimizace, ke které dochází až v době po spáchání trestného činu a s konáním pachatele již nesouvisí. (7)

Primární viktimizace

Trestný čin je vždy zásahem do života oběti. Osobnostně různě disponovaný jedinec se náhle a nečekaně střeťne se svévolnou, rozumem těžko odůvodnitelnou újmou, která ho zastihne nepřipraveného a bez přímého osobního přičinění. Zvládnutí takové krizové situace stojí napadenou osobu mnoho psychických sil. Po oznámení trestného činu je oběti připsána role poškozeného, ze které jí plyne mimo jiné řada povinností, jimž se musí v trestním řízení podrobit. (7)

Sekundární viktimizace

Druhotným zraňováním jsou pochody následující po spáchání trestného činu, ve kterých jedinec vystupuje ve vynucené roli oběti. Sekundární viktimizace je druhým

nejčastějším důvodem toho, proč oběti kriminality vyhledávají pomoc poraden (pro oběti trestných činů v ČR). V první řadě je potřeba získat informace o právech a postavení oběti v trestním řízení. Pro poškozeného je náročné vyrovnat se např. s důsledky zveřejnění trestného činu, kontaktu oběti s orgány činnými v trestním řízení, ale také se znalci. Na rozdíl od primární viktimizace je možno viktimizaci sekundární zabránit vhodnou komunikací s obětí trestného činu a podporou zdravých způsobů vyrovnávání se s traumatickým zážitkem. (7)

1.5 Charakteristika pachatele domácího násilí

V současné době nemáme žádnou výzkumem a empirií zjištěnou typologii pachatelů domácího násilí. Poznatky o pachatelích pocházejí především z kriminologických výzkumů, z výpovědí obětí a z výzkumů psychologických. Sherman prosadil členění pachatelů domácího násilí dle jejich sociálního ukotvení do dvou hlavních typů: „**domácí násilník s dvojitou tváří** (tj. doma násilník a pro okolí konformní, seriózní osoba) a **sociálně problémový pachatel domácího násilí.**“ (21)

Tím se rozlišuje pachatel z vyšších a nižších sociálních vrstev. Statistiky o výskytu těchto dvou typů neexistují a experti se shodují v tom, že v rodinách ze středních a vyšších sociálních vrstev je odkrývání domácího násilí v mnohém složitější. V poslední době vznikají pokusy o prakticky aplikovatelné třídění domácích násilníků. S přihlédnutím k příčinným či spouštěcím faktorům domácího násilí je Matoušek (2005) rozlišuje takto:

1. **čistý domácí agresor (specialista)** - násilnický je jen v rodině, ve společnosti je slušný a seriózní;
2. **generalista** - násilí používá jak v intimním vztahu, tak i mimo něj vůči cizím osobám;
3. **situační domácí agresor** - násilí je do vztahu vnášeno jasnými vnějšími situačními okolnostmi - dlouhodobá nezaměstnanost, navázání vztahu oběti s jiným partnerem apod.;
4. **pachatel závislý na droze** - domácí násilí je spojeno s nadměrným užíváním alkoholu či jiné drogy;

5. **sadistický agresor** - jeho chování přesahuje běžný rámec domácího násilníka, oběť je mučena. (21)

Domácím agresorem mohou být jakékoliv osobnostní typy lidí. Setkáváme se u nich s některými rizikovými vlastnostmi: jsou nespokojení, nejistí a úzkostní, mívají nízké sebehodnocení, které kompenzují násilnickým chováním, mají zvýšenou citlivost při komunikaci a pohotovost reagovat vztekem, jsou výbušní, mívají problémy s ovládnutím vlastního chování. Násilí chápou jako vhodný prostředek k řešení čehokoli. Nemají potřebné sociální schopnosti, které by jim umožňovaly zvládat běžné problémy únosnějším způsobem. Mužskou a ženskou roli chápou stereotypně a rigidně v jejich tradiční podobě. Spouštěčem násilí může být všechno, co podle názoru násilníka překročilo tolerované hranice. Je jim lhostejné, jak se oběť zachová, nezáleží jim na mínění okolí. (39)

1.6 Příčiny latence domácího násilí

Existují známé důvody, proč oběti na celém světě setrvávají nadále v domácnosti, kde je násilí páčáno, a proč trestnou činnost agresora neoznamují.

1. **ekonomická závislost na agresorovi** – oběť nemá svůj příjem, byt, nemá se s dětmi kam uchýlit;
2. **strach z budoucnosti** – oběť se obává toho, co bude dělat, pokud odejde od partnera, co se stane s dětmi, jak bude partner reagovat, jaký bude postoj okolí apod.;
3. **vědomí o nedostatečné legislativě a chybějícím systému pomoci** – např. vysoký počet nezahájených trestních stíhání souvisí s prací policie (nešetrné a neprofesionální chování policistů při zásahu proti agresorovi). Pokud osoba ohrožená domácím násilím necítí ze strany policistů dostatečný zájem o svou situaci, prožívá rozčarování a beznaděj. Důsledkem takového jednání je rozhodnutí při eventuální další agresí případ již nehlásit.
4. **tradiční obraz o roli ženy** – představa, že žena má odpovědnost za citové klima v rodině, měla by žít pro druhé a nese vinu za nefunkčnost rodiny

5. **nízká ochota občanů ČR angažovat se v takových případech** - ve všech západoevropských zemích je uzákoněna povinnost občanů oznamovat příslušným státním orgánům případy týrání. Experti se shodují, že jen velmi malá část případů je oznámena. Dá se předpokládat, že ochota občanů ČR angažovat se v těchto záležitostech je nižší než v zemích s nepřerušenu demokratickou tradicí, kde lidé nemají tolik negativních zkušeností s orgány státu. Dle Čírtkové a Vitoušové se každá iniciativa směřovaná proti domácímu násilí kdekoli na světě musí nejprve zaměřit na zvýšení citlivosti společnosti vůči tomuto jevu. (21, 25)

1.7 Sociálně patologické jevy s domácím násilím související (následky DN)

Důsledky domácího násilí na oběť jsou specifické. Viktimizace domácího násilí produkuje soubor následných behaviorálních a mentálních reakcí obětí. U obětí jiných kriminálních činů tyto jevy nenalzáme. Nápadná je například vazba k agresorovi, setrvání ve vztahu s ním, zatajování rozsahu a původu zranění, popírání viktimizace. Pro vnějšího pozorovatele jsou tyto důsledky nesrozumitelné. Okolí nechápe, proč dospělá týraná osoba neopustí partnera. (6)

1.8 Definice a složky postoje

Pojem „postoj“ byl do sociologie a sociální psychologie vnesen na počátku 20. století. S vývojem sociálních věd docházelo k pozměnění definic tohoto pojmu. Fishbein a Ajzen (1975) jej formulovali jako „naučené predispozice k celkově příznivé nebo nepříznivé reakci na daný objekt, osobu či událost.“ Postoje jsou tedy naučené, konzistentní a týkají se příznivých a nepříznivých reakcí. Připravují nás k činnosti či jednání a způsobují, že se častěji chováme určitým způsobem. (16) Kohoutek (1998) uvádí, že „postoj je stanovisko, které člověk zaujal. Projevuje se připraveností plnit určité úkoly a cíle. Postoj, v němž převládá představa o něčem, se nazývá názor, postoj v němž převládá racionální složka, je smýšlení, zatímco iracionální složka převládá

u víry.“ (20) Výrost a Slaměník (2008) definují postoje jako „psychologické tendence, které se projevují v hodnocení určité entity s jistým stupněm upřednostňování nebo odmítání.“ (37)

Postoj má tři složky (dimenze) z nichž každá přispívá k celku:

1. Kognitivní dimenze se týká názorů a myšlenek, které má osoba o předmětu postoje.
2. Emocionální dimenze se týká toho, co osoba cítí k předmětu postoje. Týká se emocí a emocionálních reakcí na předmět postoje.
3. Konativní (behaviorální) dimenze se týká sklonů k chování nebo jednání ve vztahu k předmětu postoje. (16)

1.8.1 Zvláštní druhy postojů k domácímu násilí

Zvláštním druhem postojů jsou předsudky. New English Dictionary vymezuje předsudek (dle Allporta, 1954) jako příznivé či nepříznivé cítění vůči osobě nebo věci, apriorní či nezaložené na aktuální zkušenosti.

Za podstatný znak předsudků lze považovat emočně silně akceptovaný „postoj“, který je jako takový velmi odolný vůči změnám.

Předsudky mohou sloužit k různým funkcím (Krech, Crutchfield, Ballachey, 1968), například mohou ospravedlňovat patologické nepřátelství, zdůvodňovat kulturně nepřijatelné potřeby a chování ve službě kulturně přijatelných aspirací, pomoci zvládnout potlačené potřeby, zdůraznit city sobectví, ochránit proti ohrožení sebeúcty. (24)

Dalším druhem postojů jsou pověry (mýty). Pověra je „víra v neprokazatelnou souvislost mezi jevy a jejich vlivem na budoucí jednání.“ (14)

Pověry a mýty ovlivňující reakci veřejnosti na domácí násilí

V každé společnosti kolují pověry a mýty týkající se násilí za zavřenými dveřmi. Právě ty jsou největší překážkou poznání a uznání tohoto jevu jako společenského problému.

Jde především o přesvědčení, že je domácí násilí privátní záležitostí. Častým vysvětlením, které vnějšímu pozorovateli postačuje jako důvod pro agresivní chování pachatele je názor, že si o ně oběť koledovala a tudíž si je zaslouží. O některých skupinách obyvatelstva kolují pověry o zálibě v týrání žen. Dosud se najdou lidé, kteří se řídí heslem „Škoda každé rány, která padne vedle“ jak ve společném soužití partnerů, tak i u výchovy dětí. (21)

Veřejné mínění nestojí na straně oběti zejména v případech, kdy je tělesně hendikepovaná či nesoběstačná, nebo tehdy, je-li skutečně či domněle duševně hendikepována. Agresor v roli dominantní, zdravé a plně kompetentní osoby je ve výhodě, což prakticky znamená, že je mu „více“ věřeno. (15)

Setkáme-li se s případy násilí v (řádne působící) rodině, máme potíže věřit, že se něco takového děje. Taková reakce je mimo jiné důsledkem vlastní zkušenosti, nepřesvědčivého projevu ohrožené osoby, a jejího nestabilního postoje k agresorovi se sklonem omlouvat jeho násilí. Další příčinou může být fenomén dvojí tváře násilné osoby. Z těchto důvodů má každý z nás tendenci přijmout verzi násilné osoby, ať je jakákoli. (7)

1.8.2 Reakce společnosti na domácí násilí

Společenská reakce na domácí násilí může být trojí povahy:

1. naprostá nečinnost či formální a neúčinná reakce, násilí je považováno za soukromou záležitost – což je nejhorší myslitelnou variantou, která v sobě skrývá riziko eskalace. Ve vyspělém světě je takový přístup již přehodnocen;
 2. bezpodmínečná kriminalizace problému, pachatel je zadržen, obžalován a potrestán – ještě před třiceti lety byl tento způsob považován za nejúčinnější, ukázalo se však, že je jeho efekt krátkodobý a vede k rozpadu rodiny a k dalšímu poškození oběti;
 3. pružná reakce, která je kombinací opatření právní a sociální povahy.
- (21)

1.8.3 Utváření postojů člověka

„Postoje vyjadřující vztah k hodnotám předpokládají větší či menší míru orientace ve světě těchto hodnot, která je založena na zkušenosti, a jsou tedy jako takové produktem učení.“ (24)

„Obecně řečeno dítě, či později dospívající a dospělý se učí oceňovat, co je dobré a co špatné, a to ve dvojí rovině: v rovině společensko-normativní (co za dobré a špatné pokládá jeho kulturní a sociální prostředí) a v rovině subjektivní (co je dobré a špatné z hlediska subjektivní zkušenosti). Pojetí dobrého a špatného je především funkcí emocionální zkušenosti, neboť v podstatě odpovídá základním činitelům učení, odměnám a trestům. Dobré je to, co slibuje přinést odměny, a špatné je to, co přináší nebo slibuje přinést trest.“ (24)

1.8.4 Změny postoje člověka

Metody změn postojů se obvykle opírají o prezentaci informací, které mají u objektu změn vyvolat kognitivní rozpor. Užívá se racionální a emocionální argumentace. (23)

Změna postoje představuje proces, který se skládá z pěti na sebe navazujících kroků: pozornosti, porozumění, přijetí, uchování a konání. Každý z těchto kroků má vliv na efekt přesvědčování a zároveň může sloužit jako prostředek jeho vyjádření. Přesvědčení mají při změně postojů ústřední roli. Přesvědčení osoby o objektu chápeme jako vnímaný vztah mezi objektem a nějakou vlastností. Existují dva přímé způsoby změny:

1. strategie aktivní účasti, kdy navodíme situaci, ve které osoba sama může vnímat, že daný objekt má určité vlastnosti,
2. přesvědčování, kdy můžeme osobě z vnějšího zdroje zprostředkovat informaci o daných vlastnostech objektu. (37)

Jedna z metod, jak doporučovat a měnit vztahy, postoje, názory, mínění, smýšlení a víru, se nazývá propaganda. Často se používá sugescí v médiích.

Emocionálně podbarvená propaganda je vždy účinnější než propaganda opírající se pouze o rozumovou argumentaci. (20)

1.8.5 Vývoj postojů společnosti k domácímu násilí

Dle Čírtkové a Vitoušové (2005) prošly postoje společnosti k diskutované problematice dlouhým a složitým vývojem. Největší překážkou pro uznání domácího násilí jako celospolečenského problému jsou pověry a mýty. Nejrozšířenějším bylo nahlížení na násilí v rodině jako na soukromou záležitost, do které by se okolí plést nemělo. Privátnost situace, ve kterých se vnější pozorovatel mohl jen stěžít zorientovat, vedla k tomu, že se o domácím násilí do sedmdesátých let 20. století mlčelo. (21)

V sedmdesátých letech v USA vzniká hnutí týraných žen. Problém násilí v partnerských vztazích je poprvé zmiňován jako kriminální, nikoli privátní záležitost. Cílem tohoto hnutí bylo prosazení stíhatelnosti domácího násilí ve všech jeho formách stejným způsobem jako násilí vůči cizím osobám. Zaslouhou občanských iniciativ byl formulován závěr: „Domácí násilí plodí oběti trestných činů, a proto je nelze ignorovat.“ Tímto bylo docíleno změny v postojích k domácímu násilí. Ukázalo se však, že i když byl problém označen za netolerovatelný, důraz na represii vedl k tomu, že se společnost zabývala pachatelem, oběť však zůstala i nadále bez pomoci. (21)

Jak Čírtková a Vitoušová (2005) zmiňují, je v osmdesátých letech 20. století vyslovena nová myšlenka: „Na rozdíl od jiných kriminálních jevů jako loupeží, vražd apod. vyžaduje domácí násilí specifické přístupy.“ Byla tedy zmíněna nutnost propojení trestního systému se systémem sociálně-právním a službami v oblasti psychického zdraví. (21)

Za dva významné specifické znaky domácího násilí jsou považovány tyto:

1. oběti znají velmi dobře pachatele a mnohdy je něco spojuje (děti, okruh známých, majetek, aj.);
2. intimní vztahy mají za následek neochotu oběti trestný čin oznamovat.

(21)

1.8.6 Průzkum postojů veřejnosti k domácímu násilí v České Republice agenturou STEM

První reprezentativní výzkum týkající se domácího násilí a postojů k němu provedla agentura STEM pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR v roce 2001. Výzkum byl zopakován v roce 2006. Srovnáním výsledků se zjistilo, že se vnímání problematiky domácího násilí změnilo k lepšímu. Jedná se především o postoje k domácímu násilí jako ke společenskému jevu. (29)

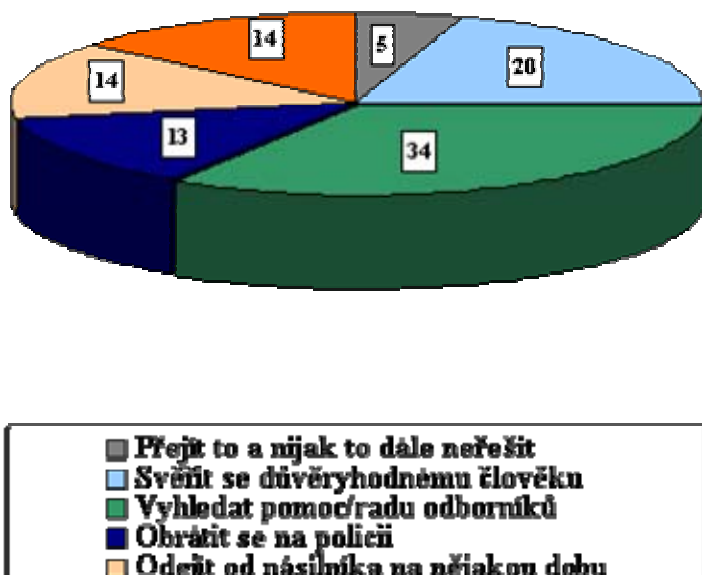
Celých 84 % občanů vnímá domácí násilí jako celospolečenský problém, na nějž by měl stát reagovat. Od roku 2001 tento názor posílil o 23 %. (29)

Z výzkumu vyplynulo, že 80 % veřejnosti je přesvědčeno, že rodina sama domácí násilí nevyřeší. V roce 2001 si to myslelo o 9 % lidí méně. Stále více lidí se domnívá, že by okolí (příbuzní, sousedé, lékař, policie) nemělo být k násilí lhostejné.

Dle výzkumu agentury se domnívá 70 % populace starší patnácti let, že je při zásazích proti domácímu násilí důležitější ochrana napadené osoby než stíhání násilníka. Zbývajících 30% respondentů si myslí opak. (29)

Z následujícího grafu lze vyčíst, že 95 % respondentů se domnívá, že by již po prvním vážnějším napadení neměla oběť zůstat pasivní. Téměř 30 % dotazovaných doporučuje násilníka alespoň na čas opustit. (29)

Graf: Odpovědi respondentů na otázku: „Jak by se podle vás měla zachovat oběť při prvním vážnějším fyzickém napadení ze strany partnera/partnerky?“

Zdroj: STEM pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR

Čtyři z pěti lidí soudí, že pro nezúčastněnou osobu (příbuzní, přátelé, sousedé) je často těžké rozpoznat domácí násilí od méně závažných rodinných potyček (29)

2 Cíle práce a hypotézy

2.1 Cíl práce

Cílem mé bakalářské práce je zmapování postojů k domácímu násilí u odborné a laické veřejnosti.

2.1.1 Dílčí cíle

1. Zjistit povědomí laické veřejnosti o aspektech domácího násilí.
2. Zmapovat postoje odborné veřejnosti k problematice domácího násilí.

2.2 Hypotézy

H1: Laická veřejnost nemá dostatečné povědomí o možnostech pomoci, které lze poskytovat obětem domácího násilí.

H2: Laická veřejnost vnímá domácí násilí jako negativní jev ve společnosti a je ochotna se angažovat při jeho detekci.

H3: Více než 70% respondentů z řad odborné veřejnosti považuje domácí násilí za problém celé společnosti.

H4: Převážná většina respondentů z řad odborné veřejnosti považuje platnou právní úpravu za dostačující.

3 Metodika

3.1 Použité metody a techniky sběru dat

Pro svou bakalářskou práci jsem zvolila typ kvantitativního výzkumu. Jak uvádí Disman (2006), kvantitativní výzkum používá deduktivní metodu, která vychází z teorie či obecně formulovaného problému. Podle několikafázového modelu výzkumného procesu byla problematika vyjádřena hypotézami H1, H2, H3 a H4. Z těchto hypotéz byly stanoveny proměnné. Proměnné byly popsány indikátory. Pomocí indikátorů byl stanoven vzorec (pracovní hypotézy, tvrzení), dle něhož byl dotazník vyhodnocován. Poté následoval sběr a analýza dat. Na základě závislosti mezi sebranými daty a vzorcem (pracovní hypotézy) předpověděným v hypotéze je posléze stanoven závěr. (8)

Výzkum dotazníkem je zvláštní metodou a „páteří“ celého výzkumu. Jde o soubor písemných záměrných otázek, jež jsou předem připraveny na určitém formuláři. Slouží k poznání zcela určitých jevů v určitém souboru od velkého počtu odpovídajících osob, což je také jeho největší výhodou. (34)

Sběr dat byl proveden prostřednictvím dvou typů dotazníků (viz Příloha 1 a 2). Vzhledem k tomu, že se v obou případech jednalo o krátké dotazníky, nebylo nutné použít speciálního řazení otázek. Každý respondent byl formou písemného úvodu seznámen s účelem dotazníku a s tím, že jeho vyplnění je anonymní a dobrovolné. Každý účastník šetření měl v dotazníku prostor pro vyjádření názoru nad rámcem kladených otázek.

Distribuce proběhla formou elektronické pošty a osobním rozsevem. Po dohodě s praktickým lékařem byla část dotazníků umístěna v místnosti určené pro čekání osob. Sběr dat proběhl v lednu, únoru a březnu 2009.

Data získaná z dotazníkového šetření směřují k přijetí či zamítnutí hypotéz a k hlubšímu pochopení postojů respondenta k domácímu násilí.

Vzhledem k zachování anonymity respondentů byla všem dotazníkům přidělena pořadová čísla. Odpovědi byly zpracovány v tabulkovém procesoru Microsoft

Office Excel 2007. Jsou popsány v kapitole Výsledky a okomentovány v kapitole Diskuze.

3.2 Charakteristika souborů

3.2.1 Laická veřejnost

Z názvu mé práce vyplývá, že postoje k domácímu násilí mají být měřeny u dvou souborů. První skupinou je laická veřejnost. Mezi laickou veřejnost jsem zařadila osoby, které nikdy nebyly v oblasti problematiky domácího násilí odborně proškoleny a současně nevykonávají povolání, kde by se profesně potkávaly s problematikou domácího násilí.

Ve standardizovaném dotazníku pro laickou veřejnost byly použity otázky uzavřené i otevřené. Respondenty tvořil soubor mužů a žen starších 18 let. Velikost výběrového vzorku činí (po vyřazení náhodných respondentů z řad odborné veřejnosti) 208 respondentů. Celkem jsem oslovila 91 laiků – návratnost je tedy 229%. Laičtí respondenti dotazník dále řetězově předávali, čímž opět vzrostla anonymita.

3.2.2 Odborná veřejnost

Druhou skupinou je veřejnost odborná. Policie České republiky, orgány sociálně právní ochrany dětí a intervenční centra jsou subjekty, jimž zákon výslovně ukládá spolupráci. Dle Metodického rámce je však nutná i spolupráce s dalšími subjekty a proto jsem je do svého výzkumu zařadila také. Jsou jimi:

- subjekty regionální a místní samosprávy - obecní policie, sociální odbory, zdravotnická zařízení, azylová zařízení, krizové linky, centra a jiné poradny pro pomoc rodinám,
- justiční orgány (soudy, probační a mediační služba) a státní zdravotnická zařízení,
- soukromé subjekty a nestátní organizace – psychologové, lékaři, azylové domy, specializované poradny apod.

Respondenty z řad odborné veřejnosti jsem formou elektronické pošty či osobně oslovovala s žádostí o vyplnění dotazníku. Po ukončení sběru dat jsem pracovala se vzorkem 53 dotazníků, vyplněných odborníky. Osloveno bylo 86 odborníků – návratnost je 62%.

3.3 Pracovní hypotézy

H1: Laická veřejnost nemá dostatečné povědomí o možnostech pomoci, které lze poskytovat obětem domácího násilí.

1. proměnná = laická veřejnost = osoba, která dostává podněty
2. proměnná = dostatečné povědomí o domácím násilí

Měřitelné ukazatele 1. proměnné (laická veřejnost) Operační definice	<ul style="list-style-type: none"> - absence odborného proškolení - povolání, při kterém se respondent nemusí profesně zabývat problematikou domácího násilí 	
Měřitelné ukazatele 2. proměnné (dostatečné povědomí) Operační definice	Základní povědomí	<ul style="list-style-type: none"> -chápání domácího násilí jako násilí psychického i fyzického -kromě Policie České republiky neví o jiném institutu, na který se obrátit v případě, že se stane obětí DN
	Dostatečné povědomí	<ul style="list-style-type: none"> -kromě Policie České republiky znalost alespoň jedné organizace, které poskytují pomoc obětem domácího násilí -chápání domácího násilí jako dlouhodobého psychického či fyzického týrání
	Perfektní informovanost	<ul style="list-style-type: none"> - kromě Policie České republiky znalost dvou a více organizací, které poskytují pomoc obětem domácího násilí - pochopení složité právní problematiky spojené s domácím násilím

Pracovní hypotézy k H1:

PH1/1 Osoby, které nikdy nebyly v oblasti problematiky domácího násilí odborně proškoleny a současně nevykonávají povolání, kde by se musely profesně zabývat problematikou domácího násilí patří mezi laickou veřejnost.

PH1/2 Základní povědomí o domácím násilí má osoba, která chápe domácí násilí jako fyzické i psychické násilí.

PH1/3 Osoba, která zná (kromě PČR) alespoň jednu organizaci, která poskytuje pomoc obětem domácího násilí a současně chápe domácí násilí jako dlouhodobé psychické či fyzické týrání má dostatečné povědomí o domácím násilí.

PH1/4 Respondent, který zná (kromě PČR) více než jednu organizaci, které poskytují pomoc obětem domácího násilí a současně chápe složitou právní problematiku spojenou s domácím násilím.

H2: Laická veřejnost vnímá domácí násilí jako negativní jev ve společnosti a je ochotna se angažovat při jeho detekci.

1. proměnná = laická veřejnost
2. proměnná = vnímání domácího násilí jako negativního jevu
3. proměnná = ochota aktivně se zapojit v detekci domácího násilí

Měřitelné ukazatele 1. proměnné (laická veřejnost) Operační definice	- absence odborného proškolení - povolání, při kterém se respondent nemusí profesně zabývat problematikou domácího násilí
Měřitelné ukazatele 2. proměnné (negativní postoj) Operační definice	- negativní postoj je určován negativními emocemi
Měřitelné ukazatele 3. proměnné (ochota aktivně se zapojit v detekci DN) Operační definice	- úsudek o aktivním jednání v případě přítomnosti u domácího násilí

Pracovní hypotézy k H2:

PH2/1 Osoby, které nikdy nebyly v oblasti problematiky domácího násilí odborně proškoleny a současně nevykonávají povolání, kde by se musely profesně zabývat problematikou domácího násilí patří mezi laickou veřejnost.

PH2/2 Respondent má negativní postoj, pokud má domácí násilí spojené s negativními emocemi.

PH2/3 Respondent je ochoten se aktivně zapojit v detekci domácího násilí jestliže připouští osobní angažovanost a reakci tehdy, když se stane svědkem DN.

Druhou cílovou skupinou jsou odborníci, tj. osoby profesně se zabývající problematikou domácího násilí, nebo osoby, které by domácí násilí měly detekovat a spolu s dalšími složkami napříč obory včas řešit. Dotazník pro odbornou veřejnost byl také sestaven z otázek uzavřených a otevřených. Výběrový soubor odborníků tvoří 53 respondenti. Uvedené počty respondentů nejsou zárukou reprezentativnosti výzkumných souborů a výzkumná data tedy není vhodné rozsáhle zobecňovat. Dle Dismana však technicky vzato může i nereprezentativní vzorek poskytnout hodnotné výsledky. Mohu tedy říci, že závěry vyvozené z dat získaných z mého výzkumu jsou užitečné.

Pracovní hypotézy k H3:

PH3/1 Respondent z řad odborné veřejnosti považuje domácí násilí za problém celé společnosti, pokud tak odpoví v polootevřené otázce č. 2.

Pracovní hypotézy k H4:

PH4/1 Respondent z řad odborné veřejnosti považuje platnou právní úpravu za dostačující, pokud tak odpoví v uzavřené otázce č. 4:

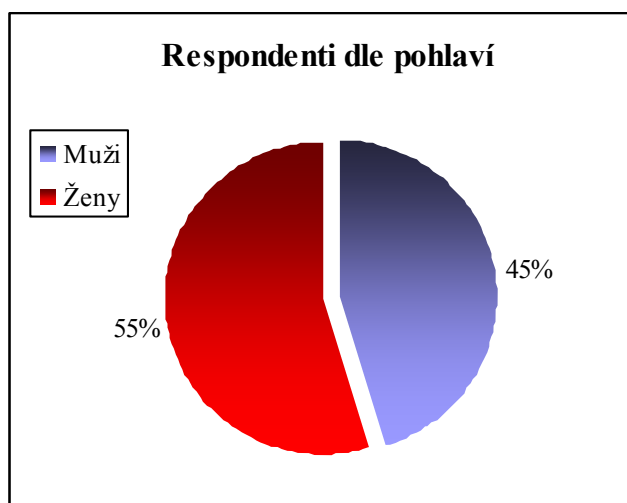
PH4/2 Za převážnou většinu je považováno více než 70% všech respondentů, a to proto, aby výzkum zohlednil směrodatnou odchylku.

4 Výsledky

4.1 Výsledky dotazníkového šetření aplikovaného na laické veřejnosti

Dotazníkové šetření bylo aplikováno na respondenty z řad veřejnosti obecně. Otázka č. 3 předešla zbytečnému zkreslení výsledků tím, že od cílové skupiny oddělila zástupce z řad odborné veřejnosti, kteří se v souboru zákonitě museli objevit. Dotazník určený laické veřejnosti vyplnili celkem 222 respondenti. Prvotním členěním respondentů bylo vyhodnocení, zda se skutečně jedná o respondenta „laika“. Dotazovaný odpovídal, zda vykonává či někdy vykonával povolání, ve kterém se problematikou domácího násilí musel profesně zabývat. Čtrnáct respondentů zodpovědělo tuto otázku kladně, a proto byly jejich dotazníky z výzkumu vyřazeny. Zbylo 208 dotazníků vyplněných laickou veřejností, se kterými jsem dále pracovala. Graf 1 znázorňuje rozdělení respondentů dle pohlaví. Dotazník vyplnili 94 muži (45%) a 114 žen (55 %).

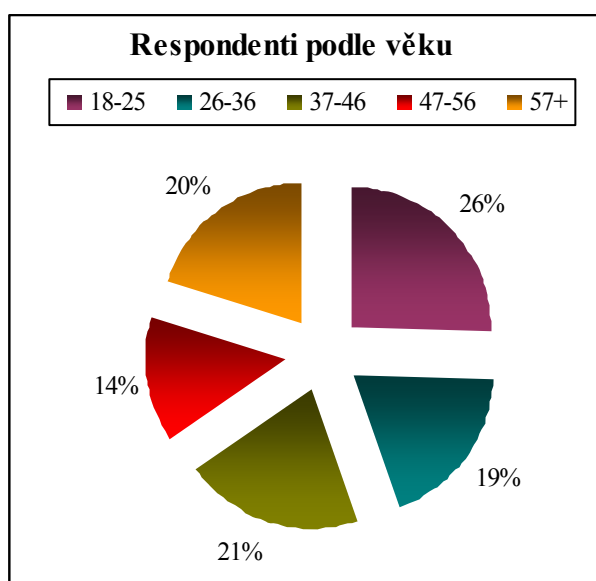
Graf 1: Odpovědi respondentů na 1. otázku „Pohlaví“ (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Ve 2. otázce jsem se ptala na věk respondenta. Volbou byla jedna z pěti kategorií. Zastoupení jednotlivých věkových kategorií v mém výzkumu je následující: 53 respondenti (26%) ve věku 18 - 25 let, 40 respondentů (19%) ve věku 26 - 36 let, 43 respondenti (21%) ve věku 37 - 46 let, 30 respondentů (14%) ve věku 47 - 56 let a 42 respondenti (20%) starší 56 let. Přehledněji je otázka znázorněna v grafu 2, který zároveň ukazuje téměř rovnoměrné zastoupení všech věkových skupin.

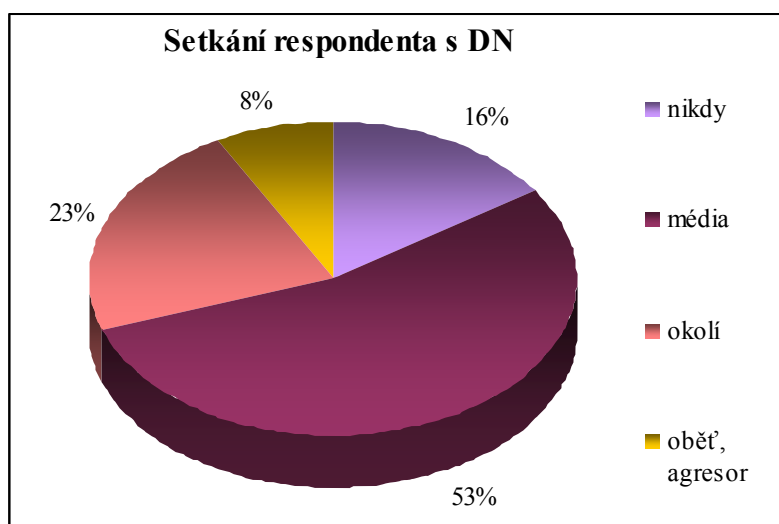
Graf 2: Odpovědi respondentů na 2. otázku „Věk“ (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

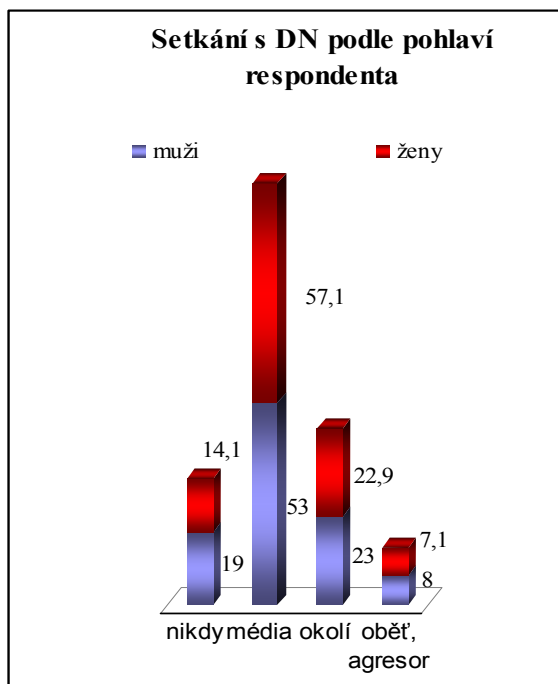
V otázce č. 4 odhaluje dotazovaný zkušenost s domácím násilím. Nabízené varianty upřesňují, kde by se respondent mohl s domácím násilím setkat. Z odpovědí je zřejmé, že 33 respondenti (16%) se nikdy s domácím násilím neseťkali, 114 respondentů (55%) zná problematiku domácího násilí z médií, 47 dotazovaných (23%) si uvědomuje, že se domácí násilí odehrává v jejich okolí, 15 respondentů (8%) má s domácím násilím osobní zkušenost. V dotazníku nerozeznávám, zda je respondent obětí, agresorem či svědkem domácího násilí. V několika dotaznících mi však agresor svou roli přiznal. Žádný z respondentů neodpověděl, že by se s domácím násilím setkal jinak než v nabízených možnostech. Grafy 3 a 4 přehledně znázorňují vyhodnocení otázky č. 4. Pro zajímavost jsem do grafu č. 4 zohlednila i pohlaví respondentů.

Graf 3: Setkání respondenta s domácím násilím (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

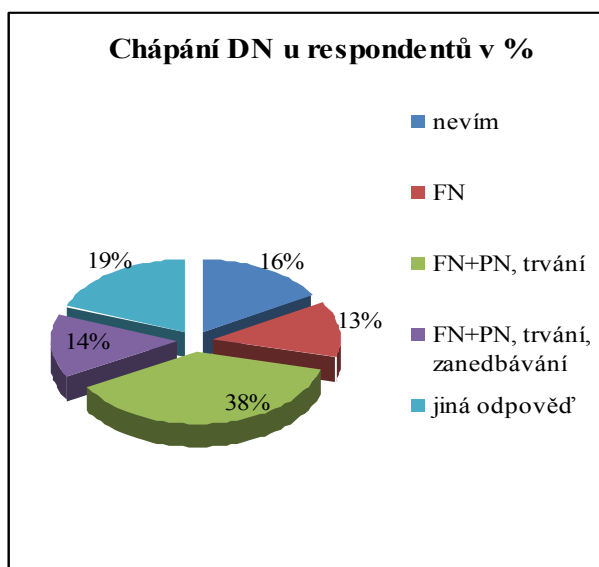
Graf 4: Setkání respondenta s domácím násilím dle pohlaví respondentů (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

V páté otevřené otázce měl respondent vlastními slovy charakterizovat, co si představuje pod pojmem domácí násilí. Každý z respondentů volil jiný způsob vyjadřování, výčet všech odpovědí by byl velmi dlouhý. Většina odpovědí byla zařaditelná pod jednu z kategorií. Graf 5 znázorňuje, že 34 respondenti (16%) nevědí, co si má pod tímto pojmem představit. 27 dotazovaných (13%) míní, že se jedná o fyzické násilí. 79 respondentů (38%) odpovědělo, že domácí násilí je dlouhodobé fyzické a psychické násilí. 29 respondentů (14%) soudí, že domácí násilí je dlouhodobým psychickým, fyzickým, emocionálním, ekonomickým, sociálním či sexuálním násilím. 40 dotazovaných (19%) odpovědělo jedním ze způsobů vypsanych v tabulce 1.

Graf 5: „Charakterizujte prosím, co si představujete pod pojmem domácí násilí.“

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 1: Odpovědi na 5. otázku, kategorie „jiná odpověď“

Odpovědi z kategorie „jiná odpověď“
Útoky na lidskou svobodu a důstojnost
Šikana
Negativní působení na člena rodiny
Riziko v soužití s alkoholiky a uživateli drog
Teror
Veškeré omezování práv druhé osoby
Obtěžování
Rodinné problémy, neshody
Trýznění dětí

Zdroj: vlastní výzkum

Výsledky šetření z otázky č. 5 byly porovnány s výsledky odpovědí na otázky č. 9 a 10.

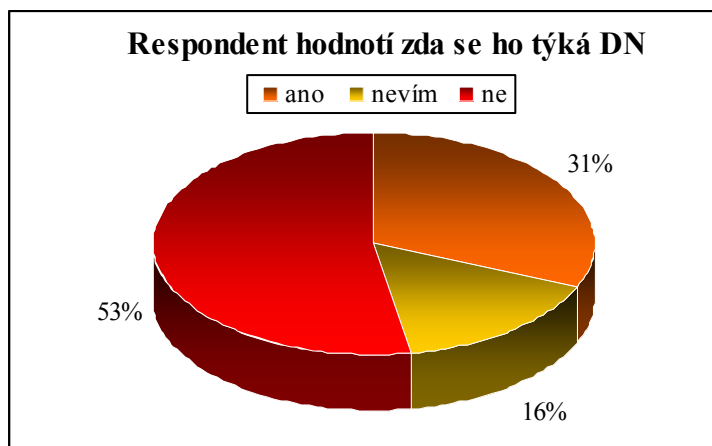
V řádku 2 tabulky 2 je zaznamenána znalost institucí pouze u respondentů, kteří vyšli z otázky č. 5 jako osoby, které vnímají DN minimálně jako trvající fyzické a psychické týrání a tedy mají základní povědomí o problematice DN. Řádek 2 tabulky zkoumá souběh dvou znalostí. V řádku 3 tabulky je zaznamenáno povědomí o oznamovací povinnosti každého občana, a to pouze u respondentů, kteří vyšli z odpovědí na otázky č. 5 a 9 jako osoby, které mají dostatečné povědomí o problematice DN, tedy u těch, kteří vnímají DN minimálně jako trvající fyzické a psychické týrání a současně znají alespoň jednu instituci (kromě PČR) pomáhající obětem DN. Řádek 3 tabulky zaznamenává tedy souběh tří znalostí.

Tabulka 2:

ř.		Počet	V %
1	respondent chápe DN min. jako trvající fyzické a psychické týrání	108	51,9
2	a současně zná kromě PČR alespoň jednu organizaci pomáhající obětem DN	35	16,8
3	a současně má povědomí o oznamovací povinnosti každého občana	1	0,5

Zdroj: vlastní výzkum

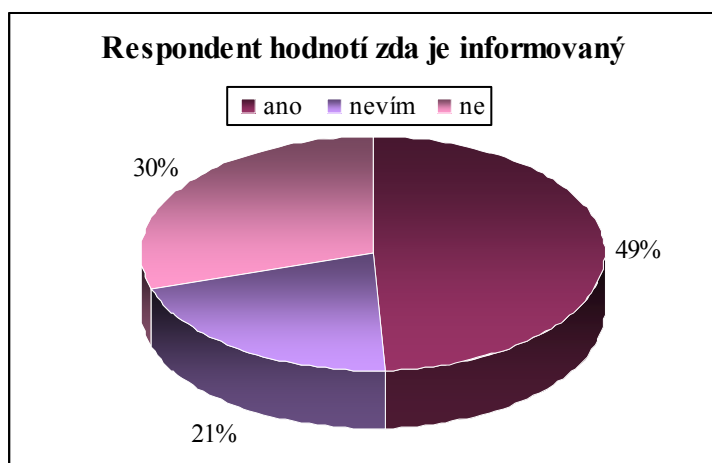
Na otázku č. 6 „Máte pocit, že se vás problematika domácího násilí týká?“ odpovědělo 65 respondentů (31%), že se jich problematika týká, 33 respondenti (16%) označili možnost „nevím“ a 110 respondentů (53%) odpovědělo, že se jich problematika domácího násilí netýká. Otázku znázorňuje graf 6.

Graf 6: Odpověď respondenta na 6. otázku (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

V 7. uzavřené otázce dotazníku jsem se respondenta ptala, zda se cítí být dostatečně informován o problematice DN. 102 dotazovaní (49%) si myslí, že jsou dostatečně informováni. 43 respondenti (21%) nevědí, zda jsou dostatečně informováni. 62 respondenti (30%) uvedli, že se necítí být dostatečně informováni. Tato otázka je vyhodnocena v grafu č. 7.

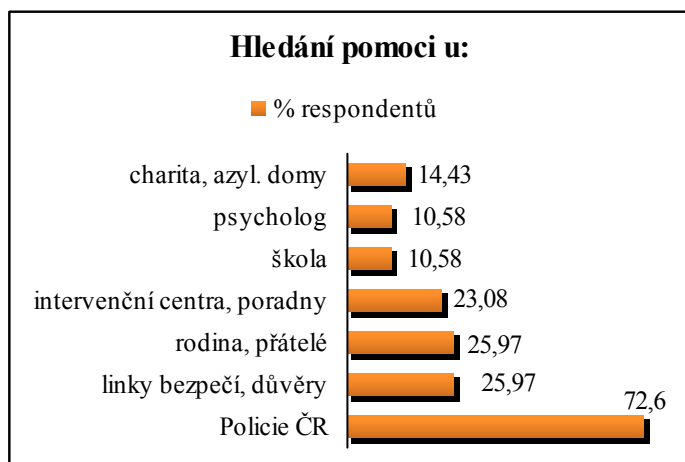
Graf 7: Odpověď na 7. otázku „Cítíte se být o problematice DN dostatečně informováni?“ (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Osmá otázka zjišťuje, kde by dle respondenta měla oběť domácího násilí hledat pomoc. U této otázky mohl respondent vypsát více než jednu z možností pomoci. Z grafu 8 je zřejmé, že největší důvěru má Policie ČR, na kterou by se dle 151 respondenta (74%) měla oběť obrátit. Na telefonické linky (Linka bezpečí či Linka důvěry) by se oběť měla obrátit podle 54 respondentů (26%). Rodinu a přátele by oběť měla zkontaktovat též dle mínění 54 respondentů (26%). 48 respondentů (24%) doporučuje obrátit se na intervenční centra či poradnu. Dle 22 respondentů (11%) by měla oběť o pomoc požádat ve škole. 22 respondenti (11%) by oběť poslalo k psychologovi a dle třiceti dotazovaných (15%) by oběti pomohla charita či azylové domy.

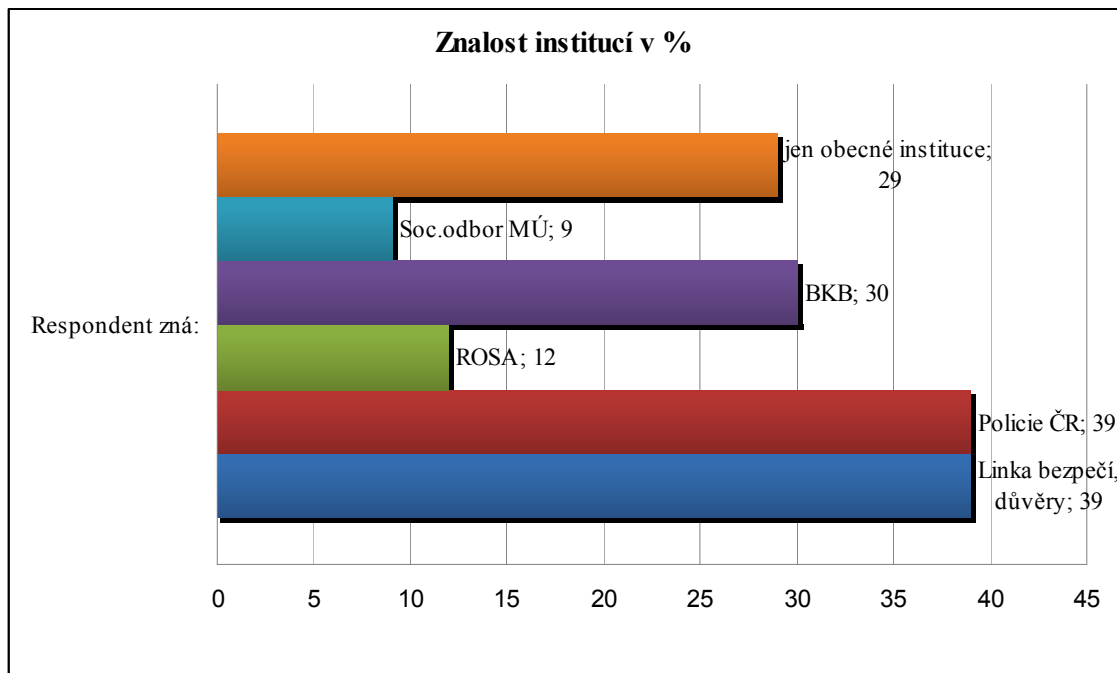
Graf 8: Odpovědi na otázku č. 8. „Kde by měla oběť DN hledat pomoc?“ (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Znalost institucí pomáhajících obětem domácího násilí zjišťovala otázka č. 9. Respondent měl nejprve odpovědět, zda nějakou instituci zná. Z 208 respondentů (100%) jich 101 (49%) žádnou instituci nezná. Z celkového počtu ví o jedné či více institucích 107 respondentů (51%). Graf 9 znázorňuje v procentech odpověď respondentů, kteří znají alespoň jednu instituci. Celkem 46 účastníků dotazníkového průzkumu (39 %) uvedlo telefonické linky (Linka bezpečí, Linka důvěry). Z celkového počtu se 41 dotazovaným (39%) vybavila Policie ČR. Občanské sdružení ROSA nabízející komplexní pomoc ženám a obětem domácího násilí vypsalo 12 respondentů (12%). Bílý kruh bezpečí uvedli 32 účastníci šetření (30%). Devíti respondentům se vybavil sociální odbor příslušného městského úřadu a 31 dotazovaných (29%) uvádělo pouze obecnou odpověď „instituce, které pomáhají obětem domácího násilí“.

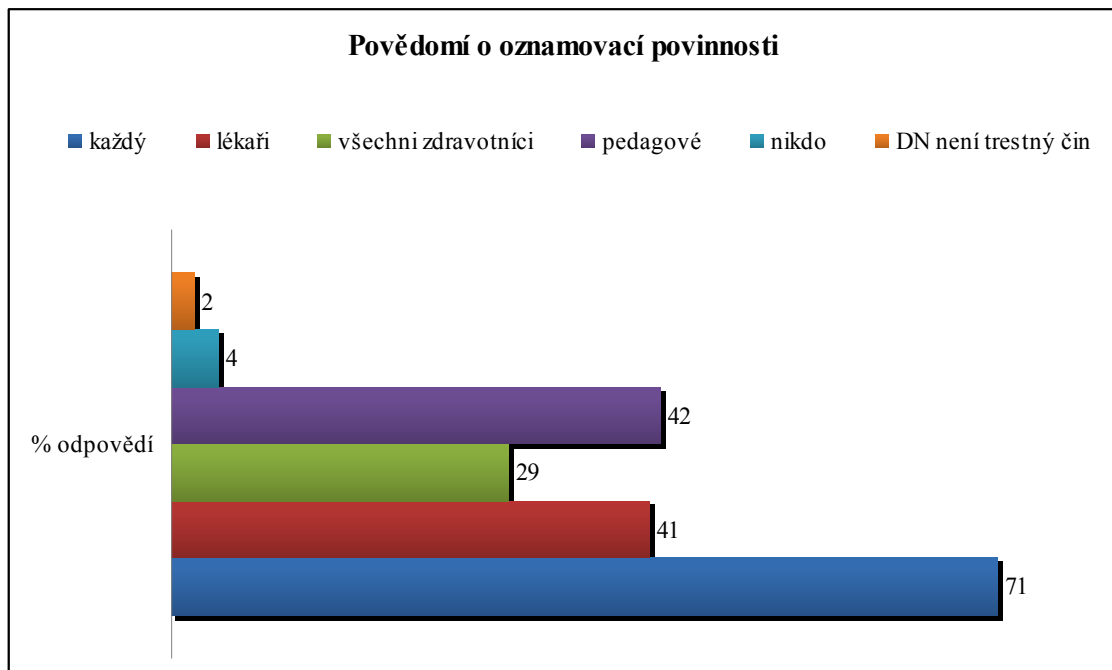
Graf 9: Odpověď na 9. otázku.

Zdroj: vlastní výzkum

Uzavřená otázka č. 10 zjišťovala, zda účastníci dotazníkového šetření vědí, **kdo je dle trestního zákona postihován za neoznámení „týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě“** státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. Respondenti mohli opět zaškrtnout více než jednu z nabízených odpovědí. Dohromady respondenti zaškrtili 388 nabízených možností. Z grafu 10 je zřejmé, že 146 respondentů (71%) si myslí, že povinnost oznámit čin na Policii ČR má každý. Naproti tomu 7 dotazovaných (4%) míní, že tuto povinnost nemá nikdo. 85 respondentů (41%) předpokládá, že tuto povinnost mají lékaři. 60 účastníků šetření (29%) se domnívá, že povinnost mají všichni zdravotníci. 87 respondentů (42%) je přesvědčeno, že povinni jsou učitelé a pedagogičtí pracovníci. Možnost, že toto jednání není v trestním zákoně (není trestným činem) a tudíž se nemusí hlásit, zvolili 3 lidé (2%).

Graf 10: Odpověď na otázku č. 10. „Oznamovací povinnost“

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku č. 11 „Jak byste zareagoval/a, kdybyste se stal/a přímým svědkem domácího násilí?“ Respondent mohl opět zaškrtnout více možností. Tabulka 3A přehledně znázorňuje, že 87 dotazovaných (42%) by se snažilo přímo odrazit útok agresora, 105 respondentů (51%) by situaci řešilo okamžitým přivoláním Policie ČR. 39 účastníků šetření (19%) by událost, již se stali svědky, oznámilo na Policii později a 25 respondentů by na událost reagovalo individuálně, podle situace. Dotazovaní, kteří by nereagovali nijak, měli uvést důvod dle nabídnutých možností. Z tabulky 3B je patrné, že z celkového počtu uvedlo 16 respondentů (8%), že osobní problémy by si lidé měli řešit mezi sebou bez zásahu okolí. Ze strachu, že se agresor obrátí proti nim či jejich rodině, by nereagovali 33 účastníci šetření (16%). Dva respondenti (1%) měli s domácím násilím vlastní zkušenost a nikdo jim nepomohl, proto by ani oni nereagovali. Možnosti „jiný důvod“ žádný dotazovaný nezvolil.

Tabulka 3A: Odpověď na otázku č. 11. „Reakce respondenta (svědka) na DN.

Počet (celkem 208)	Respondent jednoznačně rozhodnutý reagovat	Respondent jednoznačně rozhodnutý nereagovat	Respondent uvedl ochotu reagovat, ale současně uvedl důvod, kvůli kterému by nereagoval
Počet	162	9	37 (osobní 12, strach 26, zkušenost 2)
%	78	4	18

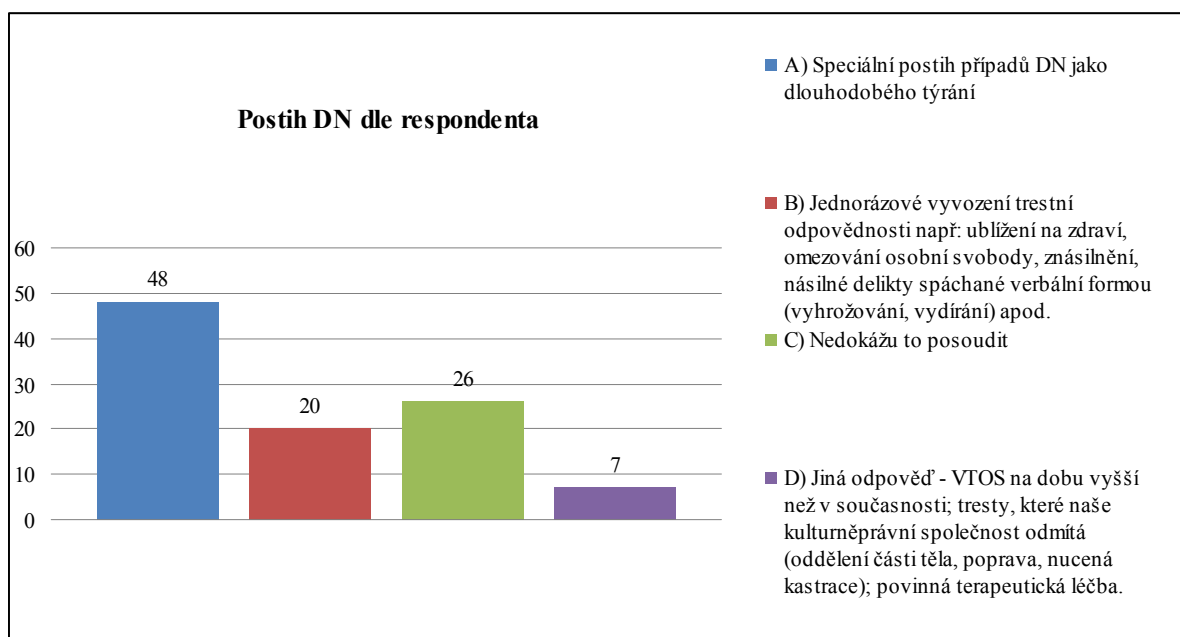
Tabulka 3B: Odpověď na otázku č. 11. „Reakce respondenta (svědka) na DN.

Respondent sděluje svou reakci v případě, že by byl svědkem DN		abs. č.	%
Reagoval by:	snahou odrazit útok agresora.	87	42
	okamžitým přivoláním policie.	105	51
	oznámením na policii.	39	19
	jinak - individuálně - dle situace.	25	13
Nereagoval by:	protože osobní problémy ostatních lidí by si lidé mezi sebou měli řešit bez zásahu okolí.	16	8
	ze strachu, že se agresor obrátí proti mně nebo mé rodině	33	16
	i já jsem měl/a osobní problémy s domácím násilím a nikdo se mě nezastal	2	1
	jiný důvod	0	0

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 11 znázorňuje odpovědi respondentů na otázku č. 12 „Jak by se podle vás mělo postihovat domácí násilí?“. Speciální postih vyplývající z vnímání domácího násilí jako dlouhodobého týrání by aplikovalo 99 dotazovaných (48%). 41 účastníků šetření (20%) usuzuje, že postačí jednorázové vyvození trestní odpovědnosti např.: ublížení na zdraví, omezování osobní svobody, znásilnění, atd. (viz graf 11). Z celkového počtu nedokáže tuto otázku posoudit 54 respondenti (26%). Kategorii „jiná odpověď“ zvolilo 14 dotazovaných (7%). Respondenti navrhovali trest odnětí svobody na dobu s dolní hranicí 5 let ; a dále tresty, které naše kulturně-právní společnost odmítá (oddělení části těla, poprava, nucená kastrace), či povinnou terapeutickou léčbu.

Graf 11: Odpovědi na otázku č.12.

Zdroj: vlastní výzkum

Ve 13. otázce byl respondent požádán o to, aby se na okamžik vžil do role oběti domácího násilí a popsal emoce, které se mu vybavují. Respondenti (celkem 208) mohli napsat více než jednu odpověď. V tabulce 4 jsou popsány emoce seřazeny sestupně podle četnosti odpovědí. Celkem 37 respondentů se nedokázalo vžít do pocitu oběti DN, nebo si nedokázali vybavit žádnou emoci s tímto pocitem spojenou.

Tabulka 4: Odpověď na otázku č. 13.

Emoce, pořadí		Počet respondentů	Emoce, pořadí		Počet respondentů
1.	strach	111	9.	zoufalství	20
2.	bezmoc, beznaděj	89	9.	méněcennost	20
3.	vztek	42	10	zklamání	14
4.	neumím si představit	37	10	stud	14
5.	úzkost	29	11	nenávisť	11
6.	lítost	27	12	uzavření se před okolním světem	8
6.	smutek	27	13	pocit viny	6
7.	ponížení	25	14	sebevražedné myšlenky	5
8.	touha po pomstě	21	15	panika	3

Zdroj: vlastní výzkum

4.2 Výsledky dotazníkového šetření aplikovaného na odborné veřejnosti

Respondenty z řad odborné veřejnosti jsem formou elektronické pošty či osobně oslovovala s žádostí o vyplnění dotazníku právě pro jejich odbornost. Po ukončení sběru dat jsem tedy mohla začít pracovat s připraveným vzorkem. Celkem byly vybrány 53 dotazníky vyplněné odborníky.

Prostřednictvím 1. otázky tohoto dotazníku byl respondent zařazen k příslušné skupině subjektů, které jsou vymezeny Metodickým rámcem. (30) Respondenti se měli přiřadit k jednotlivým profesím. Tabulka 5 znázorňuje příslušnost odborníků k některé z nabízených skupin subjektů.

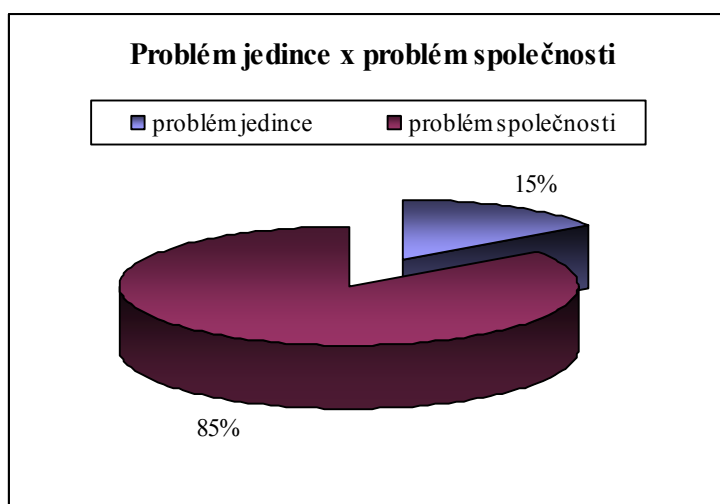
Tabulka 5:

Zařazení respondenta k příslušné skupině subjektů dle Metodického rámce.	Počet respondentů
Policie ČR, OSPOD, intervenční centra	17
Subjekty regionální a místní samosprávy (obecní policie, sociální odbory, zdravotnická zařízení)	12
Soukromé subjekty a nestátní organizace (psychologové, lékaři, azylové domy, specializované poradny apod.)	12
Justiční orgány (soudy, probační a mediační služba) a státní zdravotnická zařízení	12
Počet respondentů celkem	53

Zdroj: vlastní výzkum

2. otázka zjišťovala, zda odborník vnímá domácí násilí jako celospolečenský problém či problém konkrétního jedince. Graf 12 znázorňuje, že 15 % respondentů z řad odborníků vnímá domácí násilí jako problém jedince. 85% dotazovaných se domnívá, že jde o celospolečenský problém.

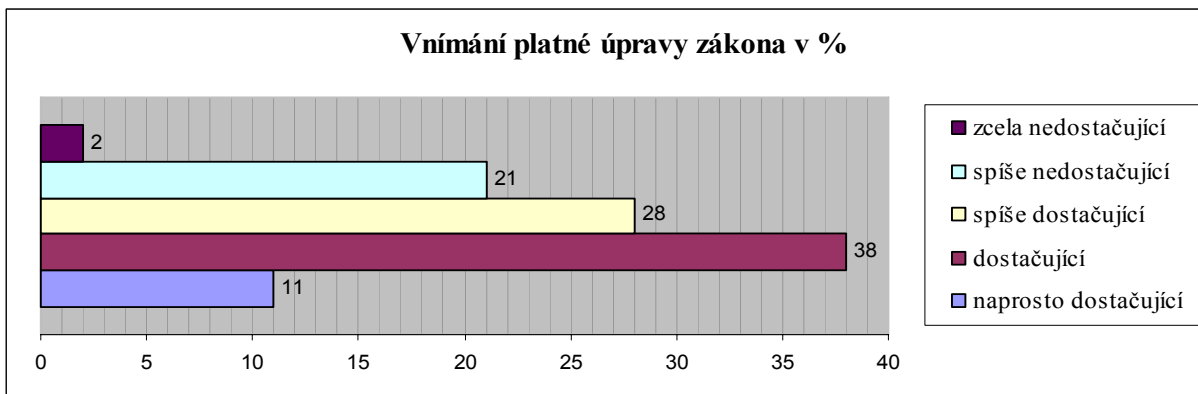
Graf 12: Odpověď respondentů z řad odborné veřejnosti na 2. otázku.

Zdroj: vlastní výzkum

V otázce č. 3 byl dotazovaný subjekt požádán o názor, zda je platná právní úprava týkající se domácího násilí dostačujícím prostředkem při práci s oběťmi. Následující graf znázorňuje procentuálně, kolik respondentů vnímá právní úpravu jako zcela nedostačující 2% (1), spíše nedostačující 21% (11), spíše dostačující 28% (15), dostačující 38% (20) a naprosto dostačující 11% (6).

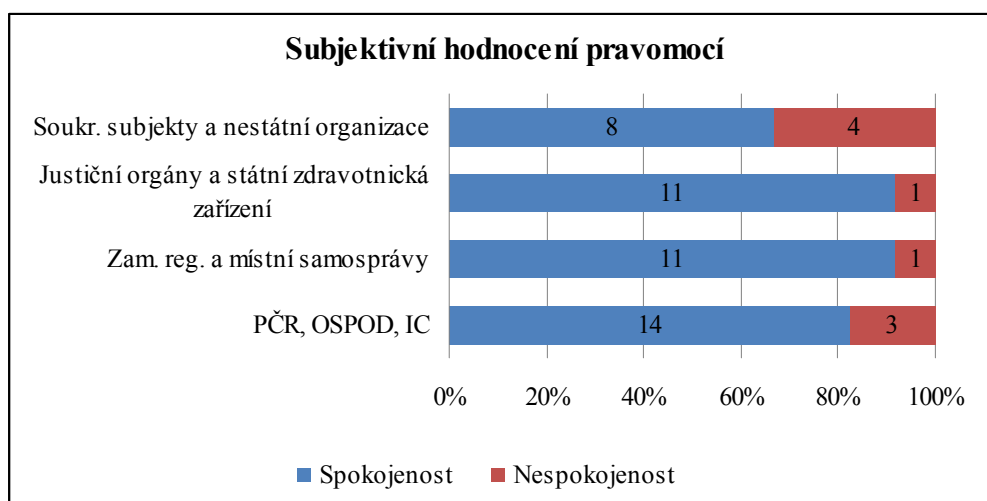
Graf 14: Vnímání platné právní úpravy dle respondenta v %

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka č. 4 zjišťovala, zda je odborník spokojen s rozsahem svých pravomocí či kompetencí při řešení případů domácího násilí. Z grafu 15 je patrné, že ze zástupců soukromých subjektů a nestátních organizací (psychologové, lékaři, azylové domy, poradny apod.) jsou 4 respondenti nespokojeni s rozsahem svých pravomocí. Nespokojený se cítí být jeden zástupce justičních orgánů (soudy, PMS) a státních zdravotnických zařízení stejně tak jako u subjektů regionální a místní samosprávy (obecní policie, sociální odbory, zdravotnická zařízení). Z celkového počtu 17 respondentů se cítí být 14 zástupců Policie České republiky, orgánů sociálně právní ochrany dětí a intervenčních center s rozsahem svých pravomocí v řešení případů domácího násilí spokojeno. Graf 15 přehledně znázorňuje spokojenost či nespokojenost odborníků dle zařazení v Metodickém rámci.

Graf 15: Spokojenost či nespokojenost odborníků dle zařazení v Metodickém rámci.

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka č. 5 zjišťovala, v čem je dle názoru odborníka úskalí v řešení případů domácího násilí. Respondent měl možnost vyjádřit neomezené množství odpovědí. Vypsání jednotlivých citovaných odpovědí všech 53 respondentů by bylo nepřehledné, proto jsem pro každou odpověď vytvořila zástupce a spolu s počtem respondentů, kteří takto odpověděli, jej zaznamenala do následující tabulky 6. Nejpodnětnější odpovědi uvádím v kapitole diskuze vždy s pořadovým číslem dotazníku.

Tabulka 6: V čem je dle odborné veřejnosti úskalí v řešení případů domácího násilí?

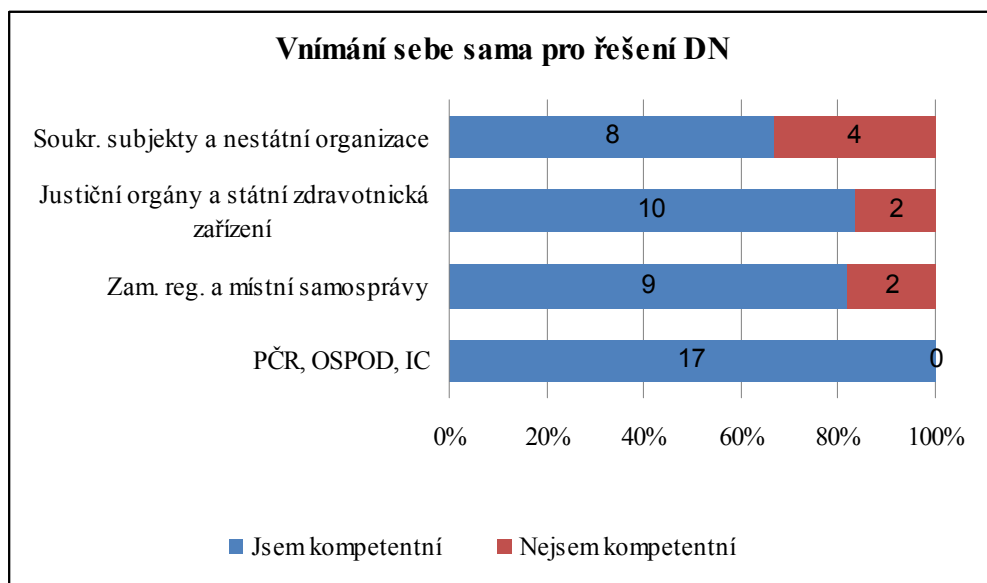
Úskalí v problematice domácího násilí dle odborníků	Počet odpovědí
Nedostatečná osvěta, nekvalitní prevence	15
Náročná prokazatelnost případů domácího násilí	14
Strach oběti z odvety pachatele	14
Bagatelizování problematiky domácího násilí veřejností	13
Nedostatečná nabídka navazujících služeb (azylové domy...)	12
Nedostatečná ochrana dětí, seniorů a postižených lidí před DN	11
Fixace oběti na agresora (materiální, citová, rodinná...)	10
Nedostatečná ochrana oznamovatele	10
Latence tohoto trestného činu	9
Neochota svědků ohlašovat domácí násilí a následně svědčit	9
Oběť nespolupracuje	8
Nekvalitní aplikace legislativy	8
Nedostatek objektivních informací (oběť vs pachatel)	8
Nekvalitní práce PČR	8
Ztráta rozhodovací schopnosti oběti	7
Nedostatečná legislativa	6
Absence práce s celou rodinou či pachatelem	6
Nedůvěra v soudní systém ČR	5
Bagatelizování problematiky DN odbornou veřejností	5
Návrat oběti k agresorovi	3

Zdroj: vlastní výzkum

Odpovědi na otázku č. 6 měli dotazovaní sdělit, zda by sami sebe zařadili mezi odbornou veřejnost, která může případy domácího násilí detekovat a spolu s dalšími složkami napříč obory včas řešit? Z grafu 17 je patrné, že ze zástupců soukromých subjektů a nestátních organizací (psychologové, lékaři, azylové domy, poradny apod.)

se 4 necítí být v této problematice kompetentní. Nekompetentní se cítí být dva zástupci justičních orgánů (soudy, PMS) a státních zdravotnických zařízení, stejně tak jako subjekty regionální a místní samosprávy (obecní policie, sociální odbory, zdravotnická zařízení). Všechny 17 zástupců Policie České republiky, orgánů sociálně právní ochrany dětí a intervenčních center se cítí být kompetentní k řešení případů domácího násilí.

Graf 17: Odpověď dotazovaného na otázku č. 6.

Zdroj: vlastní výzkum

4.3 Shrnutí odpovědí na pracovní hypotézy

Pracovní hypotézy k H1:

PH1/2 Základní povědomí o domácím násilí má osoba, která vnímá domácí násilí jako trvalé fyzické i psychické násilí.

Z otázky č. 5 vyplývá, že 52% (38 + 14%) osob chápe DN jako souhrn FN a PN a má tedy alespoň základní povědomí o DN.

PH1/3 Osoba, která zná (kromě PČR) alespoň jednu organizaci, která poskytuje pomoc obětem domácího násilí a současně chápe domácí násilí jako dlouhodobé psychické či fyzické týrání, má dostatečné povědomí o domácím násilí.

Průnikem vybraných odpovědí respondentů v otázkách č. 9 a 5 vyplývá, že dostatečné povědomí o DN má pouze 17% respondentů.

PH1/4 Respondent, který má dostatečné povědomí o domácím násilí, tedy osoba, která je vnímá jako trvalé fyzické i psychické násilí a současně zná kromě PČR alespoň jednu organizaci, jež poskytuje pomoc obětem domácího násilí a současně chápe složitou právní problematiku, tedy ví, že žádná osoba není trestním zákonem postihována za neoznámení domácího násilí, je perfektně informována.

Průnikem vybraných odpovědí respondentů v otázkách č. 5, 9 a 10 vyplývá, že perfektní vědomosti o problematice DN má pouze 0,5% respondentů.

Pracovní hypotézy k H2:

PH2/2 Respondent má negativní postoj, pokud má domácí násilí spojené s negativními emocemi.

Z hodnocení odpovědí na otevřenou otázku č. 13 vyplývá, že negativní emoce má s pojmem DN spojené celkem 171 respondent z 208 dotazovaných, tedy 82%. Zbytek, tedy 18% respondentů si nevybavilo žádnou emoci, nebo se nedokázali vžít do pocitu oběti.

PH2/3 Respondent je ochoten aktivně se zapojit v detekci domácího násilí, jestliže připouští osobní angažovanost a reakci v případě, že se stane svědkem DN.

V případě, že se stane svědkem DN, připouštějí jednoznačnou aktivní reakci 162 respondenti z 208 (78%), naproti tomu jen 9 respondentů by rozhodně nereagovalo (4%). Významná část 37 respondentů (18%) odpovědělo

nejednoznačně, tedy současně připustili aktivní zásah, ale také uvedli, že by možná nereagovali, protože mají osobní důvody (12), strach (26), osobní zkušenost (2).

Pracovní hypotézy k H3:

PH3/1 Respondent z řad odborné veřejnosti považuje domácí násilí za problém celé společnosti, pokud tak odpoví v polootevřené otázce č. 2.

Na otázku č. 2 odpovědělo 85% respondentů, že DN považuje jednoznačně za celospolečenský problém. Opačně odpovědělo 15% respondentů.

Pracovní hypotézy k H4:

PH4/1 Respondent z řad odborné veřejnosti považuje platnou právní úpravu za dostačující, pokud tak odpoví v uzavřené otázce č. 4:

Právní úpravu shledává jako dostačující celkem 49% respondentů (38 jako dostačující, 11 jako zcela dostačující).

PH4/2 Disman (2006) uvádí, že převážná většina respondentů je část větší než 70%, a to proto, aby výzkum zohlednil směrodatnou odchylku. (8)

Jako dostačující shledává právní úpravu pouze 49% respondentů, tedy evidentní menšina.

5 Diskuze

Cílem této bakalářské práce je zmapování postojů k problematice domácího násilí u odborné veřejnosti a povědomí laické veřejnosti o aspektech domácího násilí.

V teoretické části v historickém exkurzu jsem stručně shrnula vnímání tohoto jevu společností v minulosti. Následně jsem nastínila dnešní postoj státu, laické i odborné veřejnosti k problematice domácího násilí. Teoretická část vycházela z dostupné literatury, která je uvedena v kapitole Seznam použitých zdrojů.

Ve výzkumné části jsem pracovala se dvěma skupinami respondentů, které jsem převážně prostřednictvím elektronické pošty požádala o vyplnění dotazníku. Výzkumné části, podrobně popsané v kapitole Metodika předcházelo stanovení dvou hypotéz ke každé skupině, jejichž potvrzení či vyvrácení uvádím spolu se svým komentářem v této kapitole.

5.1 Laická veřejnost

H1: Laická veřejnost nemá dostatečné povědomí o možnostech pomoci, kterou lze poskytovat obětem domácího násilí.

Tato hypotéza byla potvrzena (viz kapitola Výsledky). Ve svém výzkumu jsem si osobu s dostatečným povědomím vymezila jako osobu, která zná (s výjimkou Policie České republiky) alespoň jednu organizaci, která poskytuje pomoc obětem domácího násilí a současně chápe domácí násilí jako dlouhodobé psychické či fyzického týrání. Vycházím z předpokladu, že jsou obě tato kritéria nezbytná pro detekci a následné hledání řešení pro oběť či svědka domácího násilí. Dostatečné povědomí má dle mého výzkumu pouze 17% respondentů. Přesto se o problematice domácího násilí cítí dostatečně informováno 49% dotazovaných z řad laické veřejnosti. Domnívám se, že kampaně probíhající v současné době mohou na mnoho laiků díky přítomnosti modelek s nalíčenými pohmožděninami působit příliš abstraktně, nereálně a ne příliš čitelně, konkrétně a jasně. Z reklamních spotů soukromých firem, které se ve spolupráci s týmem profesionálů angažují v boji proti domácímu násilí, mnoho laiků pouze zjistí, že něco jako domácí násilí existuje, a že je špatné. Co je přesně domácí násilí, a jak se

liší od běžných rodinných neshod, do kterých se nikdo raději neplete, pro diváka však zůstává záhadou. Osvěta státu by měla dle mého názoru spočívat v jednoduchém a jasném sdělování celé společnosti, co je to domácí násilí, jak mu zabránit a kam se obrátit o pomoc – tuto formu celostátní kampaně vnímám i jako vhodný způsob podpory oběti, která je mnohdy potrestána dvakrát. Jednou agresorem a podruhé ztrátou zázemí a pohrdáním svého okolí.

V dotazníku OV 16¹ je dle odborníka hlavním úskalím v problematice domácího násilí nedostatečná osvěta. Pokud se domácí násilí člověka osobně nedotýká, postrádá motivaci i důvod se v této oblasti sám informovat. Kampaně, které se dostanou do povědomí veřejnosti, vyžadují velkou ekonomickou podporu, méně reálnou pro neziskové organizace z důvodů nedostatku časových a finančních možností, a současně velmi profesionální zpracování.

Výrazným nedostatkem je dle mého názoru i fakt, že základní školy nemají státem nařízenou povinnost zajistit proškolení žáků prevenčními specialisty. Absence proškolení je patrná i mezi pedagogickými pracovníky, kteří se v rámci rodinné výchovy omezují na konstatování, že domácí násilí existuje a je špatné.

H2: Laická veřejnost vnímá domácí násilí jako negativní jev ve společnosti a je ochotna se angažovat při jeho detekci.

Tato hypotéza je složena ze dvou částí, které výzkum potvrdil. Hypotéza je tedy potvrzena.

V této bakalářské práci se mimo jiné zabývám obecnou veřejností jako potenciálním svědkem a následným oznamovatelem tohoto trestného činu. Z celkového počtu vnímá domácí násilí jako negativní jev ve společnosti 82% respondentů (viz Pracovní hypotézy v kapitole Výsledky). Jednoznačnou osobní angažovanost a reakci v případě, že se respondent stane svědkem domácího násilí, připouští 72% dotazovaných. Většina respondentů, jak vyplynulo z otázky číslo 10, je seznámena s faktem, že je domácí násilí trestným činem. Dle mého názoru každý jedinec ví, co se od něj očekává v případě, že se stane svědkem trestného činu. Povědomí o této morální povinnosti pravděpodobně svádí k odpovědi formulované respondentem podle jeho

¹ Dotazník odborné veřejnosti s pořadovým číslem 16

statečného a bezstarostného Já. V reálné situaci by se však pravděpodobně nezachoval v intencích své odpovědi na otázku č. 11: „*Jak byste zareagoval(a) v případě, kdybyste byl(a) přímým svědkem—domácího násilí?*“. Z výzkumu vyplynulo, že v rámci improvizované reakce na výše zmiňovanou ataku se z celkového počtu 208 respondentů pouze čtyři dotazovaní zajímali o osud oběti. Usuzuji tedy, že většina respondentů upřednostňuje potrestání pachatele před nutností pomoci oběti. S trestáním pachatele souvisejí i odpovědi respondentů na otázku: „*Jak by se podle vás mělo postihovat domácí násilí?*“. Speciální postih vyplývající z vnímání domácího násilí jako dlouhodobého týrání by aplikovalo 99 dotazovaných (48%). Z celkového počtu 41 účastníků šetření (20%) usuzuje, že postačí jednorázové vyvození trestní odpovědnosti např.: ublížení na zdraví, omezování osobní svobody, znásilnění, atd.. Z celkového počtu nedokáže tuto otázku posoudit 54 respondenti (26%). Kategorii „jiná odpověď“ zvolilo 14 dotazovaných (7%). Respondenti navrhovali trest odnětí svobody na dobu s dolní hranicí 5 let ; a dále tresty, které naše kulturně-právní společnost odmítá (oddělení části těla, poprava, nucená kastrace), či povinnou terapeutickou léčbu, (viz graf 11, kapitola Výsledky). Také z těchto odpovědí částečně vyplývá, že specifičnost tohoto trestného činu vnímá necelá polovina dotazovaných.

Z dotazníku OV 3 vyplynulo, že oznamovateli domácího násilí jsou převážně oběti domácího násilí či jejich rodinní příslušníci. Je to důsledek toho, že je domácí násilí skutečně tak skryté nebo tento jev tušící okolí z nějakého důvodu ignoruje a přechází?

Z výzkumu vyplývá, že obecná veřejnost je odhodlána aktivně jednat v případě, kdy dojde k přesvědčení, že probíhá domácí násilí. V běžné praxi však trestný čin zůstává latentním až do doby, kdy je ohrožen život oběti. Největší problém vidím ve faktickém zjištění vyplývajícím z hypotézy 1., a sice že veřejnost domácí násilí nerozezná, nedokáže je odlišit od běžných divočejších domácích neshod.

Veřejnost se dále obává rizika, že jako svědek neodhadne situaci a policejní hlídku přivolá zbytečně. Při sebemenších pochybách tedy raději zůstane pasivní.

Další překážkou aktivního jednání může být dle Čírtkové (2007) obecná nedůvěra v práci státních orgánů způsobující strach svědka z odhalení jeho identity či neochota svědka narušit dobré sousedské vztahy. (7)

Další otázkou zůstává, do jaké míry jsou státní orgány schopné poskytnout oběti adekvátní ochranu. Současně může být problémem nedostatek azylových domů způsobující, že oběť, často ekonomicky závislá na agresorovi, je nucena k návratu do společného obydlí.

V neposlední řadě policie velmi často postrádá důkazní materiály potřebné pro následná ochranná opatření. Oznamovatel může nabýt dojmu, že jeho aktivita k ničemu nevedla a proto ztrácí motivaci se příště jakkoliv zapojovat.

Při sběru dotazníků na veřejném zasedání obce Běhařov (120 obyvatel, asi 35 přítomných středního až vyššího věku) mne překvapilo chování respondentů. Mnohým se jevila situace, kdy by jako svědci měli zvednout telefon a přivolat pomoc či odvrátit útok agresora, směšná až absurdní. Nedovedli si představit, že by v rámci sousedských vztahů na sebe měli vzájemně přivolávat policii či se agresorovi postavit, aby odvrátili útok na členy jeho rodiny. Conwayová (2007) uvádí, že domácí násilí může být vzhledem k většímu soukromí obyvatel mnohem těžší odkrýt ve městě. (4) Po své zkušenosti se domnívám, že v uzavřené vesnické komunitě oznamovatel nezůstává v anonymitě, což je hlavní důvod pasivity těchto občanů.

5.2 Odborná veřejnost

H3: Více než 70% respondentů z řad odborné veřejnosti považuje domácí násilí za problém celé společnosti.

Celkem 85 % respondentů z řad odborné veřejnosti pokládá domácí násilí jednoznačně za celospolečenský problém. Podle dotazníku č. OV 42² jde skutečně o celospolečenský problém, ke kterému dochází ve všech společenských vrstvách bez ohledu na pohlaví, vzdělání, věk, sociální či etnický původ. Důsledky tohoto problému řeší zdravotní, sociální a právní systém společnosti. Obětí se může stát kdokoliv. Dle mého názoru se od přístupu celé společnosti odvíjí postoj oběti k agresorovi. Bude-li

² Dotazník odborné veřejnosti s pořadovým číslem 42

společnost tolerovat domácí násilí či je nebude schopna potírat, bude se oběť o to více bát učinit oznámení a útoky se mohou stát nebezpečnějšími. Hypotéza je tedy potvrzena.

Zbýlých 15 % odborníků se domnívá, že domácí násilí je problémem konkrétního jedince. Velice nápadné je, že (až na jedinou výjimku) všechny tyto odpovědi (7) pocházejí od respondentů z řad policie. Dle mého názoru přichází právě tato složka státní moci do kontaktu s oběťmi i pachateli domácího násilí nejčastěji a jejich úloha v těchto situacích je zásadní a velmi nesnadná. „Velice často nejde o domácí násilí, ale o vyřizování účtů, dále není snadné posoudit, zda jde o domácí násilí či jednorázovou „drsnější“ hádku. Problémem je i to, že oběť často druhý den změni výpověď ve prospěch pachatele ať již z důvodů ekonomických, či ze strachu.“(OV 13³)

Dle Dufkové a Zlámala mohou policisté podléhat syndromu vyhoření. (11) Při kontaktu s respondenty jsem nabyla dojmu, že někteří policisté mají pocit, že by se Česká republika bez paragrafu o „domácím násilí“ obešla, a že je tedy zařazení tohoto trestného činu do trestního zákona zbytečné. Mnozí lidé, kteří jsou nuceni zabývat se touto problematikou profesně, se stále ztotožňují s mýty a předsudky i přesto, že prošli odborným proškolením. Sami se do pocitu oběti vžít nedokáží a současně jsou přesvědčeni o tom, že by v situaci oběti jednali rozumněji. Dle mého názoru si policisté uvědomují svoji bezmoc v případech, kdy oběť nespolupracuje a oni postrádají důkazy. Z tohoto důvodu si k oběti vytvoří nepřátelský vztah a mají sklony oběti její pasivitu vyčítat. Celkově policista ztrácí motivaci a může díky tomuto postoji dělat fatální chyby.

Většina odborníků se shodla na tom, že je domácí násilí problematikou celé společnosti, 53% respondentů z řad laické veřejnosti však tvrdí, že se jich tato problematika netýká.

Dle Čírtková a Vitoušové je jedním ze specifíků domácího násilí právě ta skutečnost, že si svou situaci oběť většinou nedokáže vyřešit svépomocí. (21) Proto jsem přesvědčena o tom, že je velice důležité, aby okolí reagovalo na znaky, které

³ Dotazník odborné veřejnosti s pořadovým číslem 13

napovídají o přítomnosti domácího násilí. Veřejnost by měla být do celé problematiky zapojena. Jak uvádí respondent, odborník v dotazníku č. OV 13⁴, musí být celá společnost do problematiky zapojena také proto, že dochází k transgeneračním přenosům násilných vzorců chování na děti, které jsou domácímu násilí přítomné. Závadné jednání rodičů má destruktivní vliv na psychiku dětí, a právě společnost by neměla dopustit, aby se tyto děti v budoucnu staly oběťmi či agresory stejného trestného činu.

Stát by měl změnit celospolečenské vnímání problematiky prostřednictvím kvalitních reklamních kampaní a prostřednictvím vzdělávacích programů ve všech možných vzdělávacích zařízeních. Profesionální řešení prevence může předcházet generačnímu opakování domácího násilí.

Dle odborníka OV 1⁵ je však nutné vzít v úvahu zvýšené riziko nechtěného efektu rostoucího zneužívání smyšlených případů domácího násilí.

Dle mého názoru je nutné, aby byla ve spolupráci s odbornou veřejností i nadále zdokonalována legislativa a řízení, a to ve prospěch vzdělávání odborníků a následně celé veřejnosti. Velkou úlohu může sehrát i cílená podpora činnosti nestátních organizací, které pomáhají osobám ohroženým domácím násilím. Velmi podstatná je také podpora azylových domů pro oběti postižené domácím násilím. Mnoho jich funguje pouze pro ženy a jejich děti. Oběťmi domácího násilí se však stávají ve velké míře i senioři či osoby s částečným a celkovým postižením a v menší míře i muži.

H4: Převážná většina respondentů z řad odborné veřejnosti považuje platnou právní úpravu za dostačující.

Jako dostačující shledává právní úpravu pouze 49% respondentů, tedy evidentní menšina. Hypotéza je vyvrácena, neboť 51% respondentů vnímá platnou právní úpravu jako méně než dostačující. S tímto názorem nadpoloviční většiny respondentů nekoresponduje tvrzení Voňkové a Spoustové (2008), a sice, že je dostatečná ochrana práv osoby ohrožené domácím násilím prostřednictvím mnoha

⁴ Dotazník odborné veřejnosti s pořadovým číslem 13

⁵ Dotazník odborné veřejnosti s pořadovým číslem 1

právních institutů možná a problémy lze hledat spíše v nedostatečné aplikaci práva. (36) S tím se ztotožňuje odborník OV 18⁶ a dává tento problém za vinu nízké úrovni vzdělávání odborné veřejnosti s ohledem na specifickou problematiku v právní a psychologické rovině.

Na otázku, zda by sami sebe odborníci zařadili mezi odbornou veřejnost, která může případy domácího násilí detekovat a spolu s dalšími složkami napříč obory včas řešit, odpověděli 100% kladně pouze zástupci odborné veřejnosti z řad PČR, OSPOD a IC (viz kapitola Výsledky). Neřadí-li se osoba mezi odbornou veřejnost v rámci této problematiky, existuje dle mne riziko, že má o možnostech právní a sociální pomoci oběti domácího násilí nízké povědomí, což má mimo jiné za následek nedostatečnou koordinaci činnosti státních orgánů a nestátních organizací. Chceme-li vytvořit skutečně funkční systém řešení případů domácího násilí, je dle Metodického rámce nutné se otázkou interdisciplinární spolupráce zabývat! (30)**Chyba! Záložka není definována.**

Dle odborníka v dotazníku č. OV 18⁷ je největší překážkou v kvalitním řešení těchto případů zdoluhavá administrativa, a jak se dále uvádí, je i přes existenci pomůcek pro policisty velice náročné zjistit přesný stav v místě společného bytu agresora a oběti. Je důležité, aby zvolená opatření byla přesná, rázná a rychlá! S tím souhlasí Voňková a Spoustová (2008), když ve své publikaci navrhuje změnu v zákonu o soudech a soudcích, jejímž důsledkem by bylo „zavedení zvláštních soudů, které by problematiku DN řešily komplexně a rozhodovaly urychleně v zájmu obětí.“ (36)

V dotazníku OV 4⁸ odborník zmiňuje absenci programů pro pachatele domácího násilí a jejich rodiny. Jedná se o formu řešení těchto případů, která je používána v případě, že oběť nechce agresora opustit a agresor chce své chování změnit. V ČR jsou tyto programy na samém počátku, stejně tak jako práce s rodinou oběti domácího násilí.

⁶ Dotazník odborné veřejnosti s pořadovým číslem 18

⁷ Dotazník odborné veřejnosti s pořadovým číslem 18

⁸ Dotazník odborné veřejnosti s pořadovým číslem 4

6 Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo zmapování postojů k domácímu násilí u odborné a laické veřejnosti.

Dílními cíli bylo zjištění povědomí laické veřejnosti o aspektech domácího násilí a zmapování postojů odborné veřejnosti k problematice domácího násilí

Vymezení hypotéz stanovených na počátku výzkumu, znělo: Laická veřejnost nemá dostatečné povědomí o možných formách pomoci, které lze poskytovat obětem domácího násilí. Laická veřejnost vnímá domácí násilí jako negativní jev ve společnosti a je ochotna se angažovat při jeho detekci. Více než 70% respondentů z řad odborné veřejnosti považuje domácí násilí za problém celé společnosti. Převážná většina respondentů z řad odborné veřejnosti považují platnou právní úpravu za dostačující.

K šetření byla zvolena kvantitativní metoda. Data byla od dvou populačních souborů získávána pomocí dvou typů anonymních dotazníků (viz kapitola Přílohy). Soubor laické veřejnosti tvořilo 208 respondentů. Výzkumný soubor odborné veřejnosti tvořilo 53 dotazovaných. Soubory mezi sebou nebyly porovnávány.

Ke zlepšení aktuálního stavu postojů jsou dle mého názoru nutná tato opatření:

- Ve spolupráci s odbornou veřejností zajistit komplexní a profesionální osvětu široké veřejnosti (ucelený plán spotů, diskuzí, článků v hromadných médiích), zaměřenou na změnu postojů laické veřejnosti.
- Zvýšení kvality vzdělávání odborné veřejnosti se zaměřením na pochopení specifičnosti tohoto jevu, vypracování přesných metodických pokynů a doporučení pro pedagogy, lékaře, psychology, duchovní a další zainteresované profese, při kterých je zvýšená pravděpodobnost kontaktu s obětí, svědkem či pachatelem domácího násilí.
- Zařazení prevence domácího násilí do osnov ZŠ, SŠ a zvýšení podílu odborných pracovníků na prevenční činnosti ve školách.
- Pro případy domácího násilí by měly být zřízeny zvláštní soudy, které by problematiku řešily komplexně a rozhodovaly urychleně v zájmu obětí. Stejně týmy by měly fungovat u Policie ČR.

Žádné z navrhovaných opatření se neobejde bez dostatečného zdroje financování na celostátní úrovni i na úrovni krajů a obcí.

Data získaná z dotazníkového šetření kvantitativního výzkumu potvrdila hypotézu č. 1, hypotézu č. 2 a hypotézu č. 3. Hypotéza č. 4 byla vyvrácena. Cílů vymezených na počátku výzkumu bylo dosaženo. Můj postoj k domácímu násilí se změnil. Domnívám se, že taková změna je nutná v celé naší společnosti. Změnou postojů veřejnosti lze dosáhnout snížení latence tohoto patologického jevu a dále lze předpokládat i snížení četnosti této trestné činnosti (izolace pachatelů, strach pachatelů z odhalení, odsouzení veřejnosti vůči nim, zabránění přejímání vzorců chování).

Přínos své práce spatřuji v tom, že jsem poukázala na problematické oblasti v povědomí a v postojích společnosti a naznačila možná řešení problematiky i východiska z této oblasti do budoucna. Výsledky práce by mohly být použity jako zpětná vazba pro odbornou a zainteresovanou veřejnost. Několik odborníků mne s návratem vyplněného dotazníku požádalo o zaslání výsledků po dokončení mé bakalářské práce. Věřím, že výsledky práce poslouží i studentům či absolventům Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

7 Seznam použitých zdrojů

1. *Bible, Písmo svaté Starého a Nového zákona*. 2. vyd. Praha: Zvon, 1991. 283 s. ISBN 80-7113-009-5.
2. BURIÁNEK, J., PODANÁ, Z. *Domácí násilí – násilí na mužích a seniorech*. 1. vyd. Praha/ Kroměříž: Triton, 2006. 108 s. ISBN 80-7254-914-6.
3. BUSKOTTE, A. *Z pekla ven, Žena v domácím násilí*. 1. vyd., Brno: Computer Press, a. s., 2008, 176 s. ISBN 978-80-251-1786-6.
4. CONWAYOVÁ, H.L. *Domácí násilí Příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. 1. vyd. Praha, 2007, Albatros ISBN 978-80-00-01550-7, 159 s
5. ČÍRTKOVÁ, L. *Jde po mně můj bývalý*. In *Psychologie dnes*. 2008, roč. 14 č. 6, s. 20-23. ISSN 1212-9607
6. ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky - Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vyd. (tečka) Praha: Grada Publishing, a.s., 2008. 160 s. ISBN 978-80-247-2207-8.
7. ČÍRTKOVÁ, L; VITOUŠOVÁ, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů : příručka pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha : Grada, 2007. 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2.
8. DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. 374 s. ISBN 80-7066-822-9.
9. DOLEŽAL, J. X. *Co se stalkerem?*. In *Reflex*. 2009, roč. XX č.11, s. 34-36. ISSN0862-6634

10. DOMACINASILI.CZ [online]. *Expertní skupina Aliance proti domácímu násilí.*, [cit. 2009-03-22]. Dostupný z WWW: <
<http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/domaci-nasili/r69>>.
11. DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí, pracovní manuál*. Praha: Střední policejní škola ministerstva vnitra v Praze, Středisko pro výchovu k lidským právům a profesní etiku, 2005. 70 s.
12. FRANCEK, J. *Zločin a sex v českých dějinách - Manželské spory a sexuální kriminalita v raném novověku*. 1. vyd. Praha: Rybka Publishers, Knižní klub, 2000. 254 s. ISBN 80-86182-29-0.
13. FRYŠTÁK, M. *Posudek na diplomovou práci Lucie Vilímkové na téma „Ochrana před domácím násilím v České Republice“* Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2008, 51 s. Dostupné z WWW:
<http://is.muni.cz/th/103120/pravf_m/?lang=cs>.
14. HARTL, P. HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2000. 774 s. ISBN 80-7178-303-X.
15. HAŠKOVCOVÁ, H. *Manuálek o násilí*. 1. vyd. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2004. 83 s. ISBN 80-7013-397-X.
16. HAYESOVÁ, N. *Základy sociální psychologie*. 2. vyd. Praha: 2000, Portál, s.r.o., 166 s. ISBN 80-7178-415-X.

17. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákon a trestní řád s poznámkami a s judikaturou a předpisy souvisící*. 25. vyd. (podle právního stavu k 1.9. 2007). 2007. 1087 s., ISBN 978-80-7201-675-4.
18. KINCL, J., URFUS, V. *Římské právo*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1990. 476 s. ISBN 80-7038-134-5.
19. *Knihovna všeobecných zákonů městských pro všecky německé dedičné země Mocnářství Rakouského*. [online]. [cit. 2009-02-08] Dostupné z WWW: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/ontheflypdf_MGetPdf?app=9&id=5377&start=30&end=49>.
20. KOHOUTEK, R. ŠTĚPANÍK, J. OCETKOVÁ, I., *Základy sociální psychologie*. 1. vyd. Brno: Akademické nakladatelství CERM, s. r. o., 1998. 173 s. ISBN 80-7204-064-2.
21. MATOUŠEK, O. KOLÁČKOVÁ, J. KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi, Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vyd. Praha: 2005, Portál s.r.o. 352 s. ISBN 80-7367-002-X.
22. MITLÖHNER, M., *Trestní právo jako nástroj boje proti domácímu násilí*. In Domácí násilí a zdravotně postižení: Sborník materiálů z celostátní konference organizované o.s. ORFEUS ve spolupráci s katedrou sociální práce a sociální politiky Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové za účasti Sexuologické společnosti České lékařské společnosti JEP. s. 75-76, 1. vyd. Praha: Centrum denních služeb, 2005. 88 s. ISBN 80-903519-2-1.
23. NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2. vyd. Praha: Academia, 2003. 438 s. ISBN 80-200-0625-7.

24. NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. 1. vyd. Praha: Academia, 2000. 288 s. ISBN 80-200-0690-7.
25. *Návrh zákona, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím- důvodová zpráva* [online], návrh poslanců Jana Kasala a dalších, [cit. 18.12.2009]. Dostupný také z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=4&ct=828ct1=0>>.
26. NEUMANN, S. K., *Dějiny ženy, Populárně sociologické, etnologické a kulturně historické kapitoly*, 1. vyd. Praha: Otakar II., Knižní klub Praha, 1999. 1077s. ISBN 80-86355-03-9.
27. NODL, M., ŠMAHEL, F. *Člověk českého středověku*. 1. vyd. Praha: Argo, 2002. 502 s. ISBN 80-7203- 448-0.
28. NONDKOVÁ, A. [online]. *Expertní skupina Aliance proti domácímu násilí.*, [cit. 2009-03-22]. Dostupný z WWW: <<http://www.domacinasili.cz> >.
29. STEM.CZ [online]. *Domácí násilí II., Shrnutí základních výsledků reprezentativního výzkumu pro občanské sdružení Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR a.s.*, červenec 2006, [cit. 2009-03-24]. Dostupný z WWW: <<http://www.stem.cz/clanek/1145> >.
30. ŠEDIVÁ, M., ŠEVČÍK, D., ŠTĚRBOVÁ, M. edc. *Metodický rámec interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí*. 1. vyd. Praha: Bílý kruh bezpečí, o. s., 2007. 54s. ISBN 978-80-239-9449-0
31. TRUHLÁŘOVÁ, Z. *Aspekty vzniku syndromu EAN v návaznosti na násilí páchaném v rodině*. In *Domácí násilí a zdravotně postižení: Sborník materiálů*

- z celostátní konference organizované o.s. ORFEUS ve spolupráci s katedrou sociální práce a sociální politiky Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové za účasti Sexuologické společnosti České lékařské společnosti JEP. s. 75-76, 1. vyd. Praha: Centrum denních služeb, 2005. 88 s. ISBN 80-903519-2-1.
32. ÚLEHOVÁ, D. LEVOVÁ, J. *Domácí násilí – vědí zdravotničtí pracovníci jak pomoci?* In Sestra, Odborný časopis pro sestry a ostatní nelékařské zdravotnické pracovníky. 2009 roč. 19 č. 2, s. 18-19. ISSN 1210-0404.
33. VENGLÁŘOVÁ, M. *Zdravotně postižený člověk jako oběť domácího násilí.* In Domácí násilí a zdravotně postižení: Sborník materiálů z celostátní konference organizované o.s. ORFEUS ve spolupráci s katedrou sociální práce a sociální politiky Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové za účasti Sexuologické společnosti České lékařské společnosti JEP. s. 75-76, 1. vyd. Praha: Centrum denních služeb, 2005. 88 s. ISBN 80-903519-2-1.
34. VESELÁ, J. *Sociologický výzkum a jeho techniky.* 2. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. 92 s. ISBN 80-7194-847-0-55-717-06.
35. VILÍMKOVÁ, L. *Ochrana před domácím násilím v České republice.* Brno, 2008. 51 s. Diplomová práce (Mgr). Masarykova univerzita. Právnická fakulta. Katedra trestního práva. Dostupná také z WWW:
<http://is.muni.cz/th/103120/pravf_m/>.
36. VOŇKOVÁ, J.; SPOUSTOVÁ, I. a kol. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen.* 2. vyd., Praha: proFem, 2008. 244 s. ISBN 978-80-90-36-26-7-3.
37. VÝROST, J. SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie.* 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2008. 408 s. ISBN 978-80-247-1428-8.

38. *Zákon č. 2/1993 Sb. - Listina základních práv a svobod, v platném znění.*

39. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: Portál, 2004. 872 s. ISBN 80-7178-802-3.

8 KLÍČOVÁ SLOVA

domácí násilí

oběť

pachatel

postoje

9 PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Výzkumný dotazník pro skupinu laické veřejnosti

Příloha č. 2: Výzkumný dotazník pro skupinu odborné veřejnosti

Příloha č. 1: Výzkumný dotazník pro skupinu laické veřejnosti

Zdroj: vlastní

Přeji vám hezký den,

jmenuji se Jesika Veseláková a jsem studentkou Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Provádím výzkum pro svou bakalářskou práci, která se zabývá postoji veřejnosti k domácímu násilí. Proto se na vás obracím s prosbou o pečlivé vyplnění anonymního dotazníku. Vaše odpovědi budou zpracovány a poslouží pouze jako podklad k mé bakalářské práci. Dotazník zahrnuje 13 otázek.

Předem děkuji za pomoc a vyplnění pravdivými odpověďmi.

1. Jste:

muž žena

2. Kolik je Vám let?

18 - 25 26 - 36 37 - 46 47 - 56 57 a více

3. Vykonáváte nebo jste vykonával/a povolání, ve kterém byste se musel/a profesně zabývat problematikou domácího násilí?

ano
 ne
 nevím, nejsem si jistý/á (napište prosím, jaké povolání vykonáváte)_____

4. Setkali jste se někdy s domácím násilím?(pokud ano, kde?)

Ne, nikdy.
 Ano, ale jen z médií, osobní zkušenost nemám
 Ano, v mém okolí je někdo, kdo figuruje v domácím násilí
 Ano, sám/sama jsem někdy figuroval v případech domácího násilí
 Jiná možnost _____

5. Charakterizujte prosím, co si představujete pod pojmem domácí násilí?

6. Máte pocit, že se Vás problematika domácího násilí týká?

Ano Nevím Ne

7. Cítíte se být o problematice domácího násilí dostatečně informováni?

Ano Nevím Ne

8. Kde by měla podle Vás oběť domácího násilí hledat pomoc?

9. Znáte nějakou instituci která pomáhá obětem domácího násilí?

Ne, neznám Ano (prosím uveďte všechny takové instituce, které znáte)

10. Víte, kdo je dle trestního zákona postihován za neoznámení „týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě“ státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu? Je možné zaškrtnout více odpovědí.

- každý
- nikdo
- lékaři
- všichni zdravotníci
- učitelé a pedagogové
- takové jednání v trestním zákoně není trestným činem

11. Jak byste zareagoval/a v případě, kdybyste byl/a přímým svědkem domácího násilí?

Reagoval/a bych:

- snahou přímo odrazit útok agresora
- okamžitým přivoláním policie
- oznámením na policii
- jinak (napište prosím jak) _____

Nereagoval/a bych:

- osobní problémy ostatních lidí by si lidé mezi sebou měli řešit bez zásahu okolí
- ze strachu, že se agresor obrátí proti mně nebo mé rodině
- i já jsem měl/a osobní problémy s domácím násilím a nikdo se mě nezastal
- jiný důvod (napište prosím jaký) _____

12. Jak by se podle vás mělo postihovat domácí násilí?

- speciálně postihovat případy domácího násilí (jako dlouhodobé týrání)
- postačuje vyvození trestní odpovědnosti např. za trestný čin ublížení na zdraví, omezování osobní svobody, násilné delikty spáchané verbální formou (vyhrožování, vydírání) nebo znásilnění apod.
- nedokážu to posoudit
- jiná odpověď _____

13. Zkuste si prosím na okamžik představit, že jste obětí domácího násilí. Zkuste prosím (vlastními slovy), popsat emoce, které se Vám jako oběti vybavují.

Děkuji za vaši ochotu a čas.

Poznámka (prostor pro jakékoliv Vaše další sdělení):

Příloha č. 2: Výzkumný dotazník pro skupinu odborné veřejnosti

Zdroj: vlastní

Vážený pane/paní,

dovoluji si Vás oslovit v souvislosti s výzkumem, který realizuji v rámci své bakalářské práce na téma „**Postoje odborné a laické veřejnosti k domácímu násilí**“. Ráda bych Vás požádala o pečlivé vyplnění následujícího **anonymního** dotazníku, který se bude týkat právě problematiky domácího násilí. Vaše odpovědi budou zpracovány a **poslouží pouze jako podklad k mé bakalářské práci**. Dotazník se vyplňuje dvojitým rozkliknutím čtverečku u zvolené odpovědi popř. písemnou formou u otevřených otázek. Před odesláním jej prosím ukládejte.

Předem Vám děkuji za pomoc.

S pozdravem a přáním hezkého dne

Jesika Veseláková

e-mail: jessie.floid@seznam.cz

1. K jaké odborné veřejnosti patříte? Jste ...

☐ u Policie České republiky	☐ orgán sociálně právní ochrany dětí
☐ z intervenčního centra	☐ ze sociálního odboru
☐ ze zdravotnického zařízení	☐ z probační a mediační služby
☐ z krizové linky a centra	☐ u obecní policie
☐ soudce	☐ státní zástupce
☐ ze specializované poradny	☐ advokát
☐ lékař	☐ psycholog
☐ z azylového domu	☐ z azylového zařízení
☐ z jiné poradny pro pomoc rodinám	

2. Myslíte si, že domácí násilí je problémem konkrétního jedince či celé společnosti?

- Jedince
- Společnosti

3. Je podle Vašeho názoru platná právní úprava týkající se domácího násilí dostačujícím prostředkem při práci s oběťmi?

- naprosto dostačující
- spíše dostačující
- dostačující
- spíše nedostačující
- zcela nedostačující

4. Jste spokojen/a s rozsahem svých pravomocí či kompetencí při řešení případů domácího násilí?

- Ano
- Ne

5. V čem je podle Vás úskalí v řešení případů domácího násilí? Jaký je Váš osobní názor?

6. Zařadil/a byste se mezi odbornou veřejnost, která může případy domácího násilí detekovat a spolu s dalšími složkami napříč obory včas řešit?

- Ano
- Ne